

**Potrzeby dotychczasowych i przyszłych
użytkowników dotyczące zakresu
monitoringu karier absolwentów szkół
ponadpodstawowych na podstawie
danych rejestrowych – raport**

Fundusze Europejskie
dla Rozwoju Społecznego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Analiza przepisów, realizacja wywiadów, sporządzenie raportu:

Tomasz Płachecki, Jędrzej Stasiowski, Małgorzata Kłobuszewska, Grzegorz Humenny, Tomasz Żóttak, Aleksandra Leyk, Bartłomiej Płatkowski

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8
01-180 Warszawa
www.ibe.edu.pl

Raport powstał w ramach projektu *Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych*, finansowanego z Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego (FERS).

Wzór cytowania: Płachecki, T., Stasiowski, J., Kłobuszewska, M., Humenny, G., Żóttak, T., Leyk, A., Płatkowski, B. (2024). *Potrzeby dotychczasowych i przyszłych użytkowników dotyczące zakresu monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych – raport*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Prezentowane w raporcie wnioski odzwierciedlają perspektywę autorów, a nie oficjalne stanowiska IBE lub MEN.

Spis treści

1	Podsumowanie	4
1.1	System monitoringu karier i jego rozwój	4
1.2	Zadania, w których monitoring mógłby wesprzeć użytkowników	4
1.3	Podejście ponadsektorowe	7
1.4	Zakres danych potrzebnych do przedstawiania sytuacji absolwentów	8
1.5	Zakres danych potrzebnych do wyodrębniania grup absolwentów	9
1.6	Udostępnianie danych.....	12
2	Wprowadzenie	13
2.1	System monitoringu karier	13
2.2	Dostosowywanie systemu do potrzeb użytkowników	14
2.3	Badania z użytkownikami	14
3	Potrzeby dotychczasowych i przyszłych użytkowników.....	15
3.1	JST jako organy prowadzące szkoły.....	15
3.2	MEN.....	19
3.3	Instytucje rynku pracy: MRPiPS, WUP, PUP, OHP	24
3.4	Partnerzy społeczni i pracodawcy	30
3.5	Rodzice i uczniowie	33
3.6	Naukowcy	37

1 Podsumowanie

1.1 System monitoringu karier i jego rozwój

Monitoring karier absolwentów szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych (dalej: monitoring karier) od 2021 roku jest zadaniem ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Raporty z monitoringu karier są przygotowywane na podstawie pozyskiwanych corocznie danych z publicznych rejestrów. Dane są pozyskiwane, łączone i anonimizowane przez Centrum Informatyczne Edukacji. Analizy oraz raporty projektuje i wykonuje Instytut Badań Edukacyjnych (IBE).

Zgodnie z ustawą Prawo oświatowe „Monitoring karier absolwentów jest prowadzony w celu zapewnienia informacji na temat przebiegu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych na potrzeby prowadzenia polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym dostosowywania kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy oraz przygotowywania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia”. Przy tym szczegółowe cele monitoringu wprost wymienione w Ustawie (po słowach „w tym”) nie wyczerpują zakresu jego potencjalnego wykorzystania.

IBE prowadzi projekt *Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych*, dofinansowany w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego. Rozwój systemu polega na dostosowaniu go do potrzeb różnorodnych kategorii użytkowników, zarówno dotychczasowych, jak i przyszłych. Takimi użytkownikami są w szczególności: jednostki samorządu terytorialnego (JST) będące organami prowadzącymi szkoły, Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN), instytucje rynku pracy (w szczególności publiczne służby zatrudnienia), partnerzy społeczni, pracodawcy, rodzice i uczniowie oraz naukowcy. Plany rozwoju systemu monitoringu obejmują zarówno tworzenie nowych rozwiązań służących do udostępniania wyników, jak i rozszerzenie, definiowane ustawowo, zakresu danych administracyjnych wykorzystywanych w monitoringu.

Wnioski przedstawione w tym raporcie opierają się na 19 wywiadach jakościowych, w których wzięło udział łącznie 51 przedstawicieli użytkowników oraz na przeglądzie przepisów określających zadania podmiotów działających w obszarze polityki oświatowej. IBE będzie kontynuować badania potrzeb użytkowników systemu równoległe do prac nad rozwojem rozwiązań informatycznych służących do udostępniania wyników monitoringu karier.

1.2 Zadania, w których monitoring mógłby wesprzeć użytkowników

Z perspektywy **JST będących organami prowadzącymi** szkoły ponadpodstawowe wyniki monitoringu stanowiłyby cenne źródło informacji przy: 1) podejmowaniu decyzji zarządczych dotyczących poszczególnych szkół, w tym dotyczących wzmacniania ich potencjału oraz jako jedna z przesłanek przy ocenie pracy dyrektorów 2) decydowaniu o kierunkach kształcenia w szkolnictwie branżowym, z uwzględnieniem sytuacji dotychczasowych absolwentów oraz oferty sąsiednich powiatów 3) wzmacniania zasobu informacji wykorzystywanego przez osoby prowadzące poradnictwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzonych przez daną JST.

MEN jest zainteresowane wykorzystywaniem wyników monitoringu 1) przy ocenie efektywności różnych wariantów kształcenia, zróżnicowanych pod względem kosztów oraz ewentualnie 2) do oceny

skuteczności wsparcia udzielanego uczniom w ramach projektów¹ (zwłaszcza pilotażowych) oraz wsparcia dobieranego do ich indywidualnych potrzeb², a także 3) w celu weryfikowania w jakim stopniu sytuacja grup szczególnie narażonych odbiega od sytuacji ogółu absolwentów.

Z perspektywy oceny efektywności kształcenia MEN jest zainteresowane porównaniami pomiędzy absolwentami wykształconymi w różnych zawodach, pomiędzy absolwentami, którzy uczęszczali do branżowych szkół I stopnia (BS I) jako młodociani pracownicy (tj. uczyli się w ramach tzw. kształcenia dualnego) a pozostałymi absolwentami tego typu szkół, pomiędzy absolwentami, którzy uczęszczali do oddziałów dwujęzycznych lub międzynarodowych a pozostałymi, pomiędzy uczniami uczęszczającymi do szkół a korzystającymi z edukacji domowej, a także – w przypadku osób z niepełnosprawnościami (OzN) – pomiędzy absolwentami oddziałów specjalnych a tymi, którzy uczęszczali do oddziałów ogólnodostępnych.

Należy zaznaczyć, że samo stwierdzenie różnic pomiędzy sytuacją absolwentów objętych różnymi wariantami kształcenia nie dowodziłoby, że określony wariant jest bardziej korzystny niż inny. Formułowanie kategoriycznych wniosków dotyczących efektywności kształcenia wymagałoby uwzględnienia również różnic pomiędzy uczniami trafiającymi do poszczególnych form kształcenia (w szczególności dot. ich wcześniejszych osiągnięć edukacyjnych) oraz uwarunkowań lokalnych oddziałujących na późniejszą sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów, niezależnych od kształcenia w szkole ponadpodstawowej. Ocena efektywności kształcenia przy kontroli wszelkich istniejących uwarunkowań sytuacji edukacyjnej i zawodowej absolwentów nie jest możliwa. Natomiast szerszy zakres danych wykorzystywanych w monitoringu oraz bardziej zaawansowane sposoby ich analizowania pozwoliłyby dokonać trafniejszych ocen przy kontroli większej liczby czynników.

Ewentualne systemowe wykorzystywanie danych z monitoringu do oceny skuteczności projektów finansowanych z funduszy unijnych warto byłoby omówić z przedstawicielami Krajowej Jednostki Ewaluacji, zwłaszcza że procedury takiej oceny powinny być projektowane już na etapie programowania wsparcia.

Potwierdzenie, że po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej grupy szczególnie narażone faktycznie znajdują się w relatywnie niekorzystnej sytuacji edukacyjnej i zawodowej oraz zidentyfikowanie grup zmagających się z największymi trudnościami stanowiłoby punkt wyjścia do zdiagnozowania przyczyn tych trudności oraz do wprowadzania (lub modyfikowania) rozwiązań na rzecz wyrównywania szans.

Jedną z grup ponadprzeciętnie narażonych na niekorzystną sytuację po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej są osoby z niepełnosprawnościami (dalej: OzN). Sytuacja tej grupy jest przedmiotem szczególnego zainteresowania zarówno MEN, jak i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz OzN, a także Komisji Europejskiej – tj. kluczowych interesariuszy zaangażowanych w zapewnienie realizacji praw OzN w Polsce. Niepełnosprawność nie jest jedyną okolicznością zwiększającą narażenie absolwentów na niekorzystną sytuację po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej. Działania na rzecz edukacji włączającej zmierną do diagnozowania i uwzględniania w procesie kształcenia również innych niż orzeczona niepełnosprawność trudności wpływających na funkcjonowanie uczniów.

¹ Na przykład projektu, w ramach którego w wybranych szkołach, we współpracy z uczelniami, są stosowane nowatorskie formy nauczania przedmiotu.

² Indywidualizacja wsparcia w oparciu o ocenę funkcjonalną jest kierunkiem, w którym zmierzają działania na rzecz edukacji włączającej.

Zakres zadań MEN, do których należy również prowadzenie spraw dotyczących kształcenia uczniów przybywających do Polski z zagranicy, przemawia za zapewnieniem możliwości wyodrębniania w monitoringu również grup absolwentów będących cudzoziemcami.

Wśród przedstawicieli MEN z zainteresowaniem spotkała się opcja monitorowania sytuacji osób przedwcześnie opuszczających edukację. Analizy dotyczące tej grupy mogłyby zmierzać między innymi do identyfikowania charakterystyk uczniów, które zwiększają prawdopodobieństwo nieukończenia szkoły ponadpodstawowej.

Z perspektywy **MRPiPS** wyniki monitoringu karier 1) byłyby cennym wkładem do zasobów informacyjnych wykorzystywanych przez publiczne służby zatrudnienia w poradnictwie zawodowym 2) mogłyby zostać wykorzystane do oceny efektywności kształcenia dualnego³ 3) miałyby kluczowe znaczenie przy tworzeniu programów ministerialnych i ewentualnie rozwiązań legislacyjnych wspierających, w szczególności w zakresie integracji zawodowej: a) osoby z niepełnosprawnościami b) cudzoziemców⁴ c) osoby przebywające w pieczy zastępczej oraz jej wychowanków. Diagnoza oparta na podstawie wyników monitoringu pozwoliłaby zweryfikować założenie o potrzebie szczególnego wsparcia, precyzyjniej zidentyfikować grupy⁵, które najbardziej go potrzebują, a na tej podstawie zidentyfikować również typy instytucji, które mogłyby być partnerami we wspieraniu poszczególnych grup.

Dla **Wojewódzkich Urzędów Pracy (WUP)** monitoring karier absolwentów szkół ponadpodstawowych jest potencjalnie użyteczny jako źródło, które mogłoby być wykorzystywane: 1) do przygotowywania informacji dla wojewódzkich rad rynku pracy, które opiniują kierunki kształcenia 2) do sporządzania raportów obrazujących sytuację na rynku pracy na terenie województwa i poszczególnych powiatów 3) jako przesłanka do decyzji o tym, w jakich zawodach pracodawcom jest refundowane przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników 4) do prowadzenia i merytorycznego wspierania poradnictwa zawodowego.

Przez **Ochotnicze Hufce Pracy (OHP)** wyniki monitoringu – pod warunkiem, że spośród ogółu absolwentów wyodrębnieni zostaliby uczestnicy hufców – byłyby wykorzystywane 1) w poradnictwie zawodowym dla młodzieży należącej do OHP 2) w rozmowach z dyrektorami poszczególnych szkół, zmierzających do dostosowania oferowanych przez nie kierunków kształcenia do zapotrzebowania na rynku pracy 3) do rozwijania proponowanej uczestnikom OHP oferty szkoleń, w tym szkoleń służących reorientacji zawodowej.

Poziom zainteresowania **pracodawców** korzystaniem z wyników monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych wiąże się ze stopniem ich zaangażowania w kształtowanie polityk publicznych w obszarze edukacji i rynku pracy. Część przedsiębiorców, zwłaszcza mniej aktywnych w ciałach dialogu społecznego oraz niezaangażowanych w kształtowanie polityk publicznych, po bliższym zapoznaniu się z systemem monitoringu uznawała go za mało przydatny, ze względu na brak możliwości uzyskania z tego źródła danych pozwalających na skontaktowanie się z konkretnymi absolwentami w celu zaproponowania im zatrudnienia.

Natomiast z perspektywy aktywnych **uczestników ciał społecznych** działających w tym obszarze, przede wszystkim na szczeblu krajowym, monitoring jest źródłem wiedzy potrzebnej do prowadzenia

³ Należy jednak uwzględnić wspomniane wcześniej ograniczenia możliwości wykorzystywania wyników monitoringu do oceny efektywności kształcenia.

⁴ Jest to istotne m.in. w kontekście tworzonej strategii integracji cudzoziemców.

⁵ Na przykład w oparciu o typ ukończonej szkoły i obszar, na którym mieszkają.

polityk opartych na faktach, z czego wynika jego potencjalna użyteczność w dialogu z administracją publiczną. Przedstawiciele pracodawców uczestniczący w wojewódzkich radach rynku pracy dostrzegali, że monitoring może być przydatny do opiniowania przez te gremia kierunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych. Przedstawiciele firm prowadzących działalność doradcą dla innych przedsiębiorstw wskazywali, że gdyby monitoring dostarczał miarodajnych informacji o miejscach zamieszkania absolwentów poszczególnych kierunków kształcenia, to byłby źródłem pomocnym przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji inwestycji.

Najbardziej prawdopodobną przyczyną przyszłego zainteresowania **rodziców** wynikami monitoringu będzie chęć zapewnienia ich dzieciom, kończącym szkoły podstawowe, jak najlepszego startu w dorosłość po zakończeniu kolejnego etapu edukacji. Z badań z absolwentami branżowych szkół I stopnia (BS I) i techników wynika, że przekonanie o łatwości znalezienia dobrej pracy po ukończeniu danej szkoły jest jednym z dwóch najczęstszych powodów jej wyboru⁶. Przy podejmowaniu przez dyrektorów szkół decyzji o kierunkach, w których prowadzą kształcenie, poziom zainteresowania ze strony kandydatów ma kluczowe znaczenie – większe nawet niż zapotrzebowanie na rynku pracy na absolwentów wykształconych w danym zawodzie. W związku z tym szersze upowszechnienie wyników monitoringu karier wśród uczniów ostatnich klas szkół podstawowych i ich rodziców wydaje się ważnym sposobem oddziaływania monitoringu karier na dostosowywanie kierunków kształcenia do wymogów rynku pracy.

Naukowcy nie odpowiadają bezpośrednio za realizowanie żadnego z ustawowych celów monitoringu karier absolwentów, a ewentualne przyczynianie się do ich realizacji w sposób pośredni jest silnie uwarunkowane zainteresowaniem współpracą z naukowcami ze strony instytucji kształtujących politykę edukacyjną państwa. Wykorzystanie wyników monitoringu karier przez naukowców będzie też silnie zależeć od indywidualnych zainteresowań badawczych poszczególnych z nich.

1.3 Podejście ponadsektorowe

Cele monitoringu karier określone w ustawie *Prawo oświatowe* odnoszą się do polityki oświatowej państwa. Zarazem monitoring ujmuje aktywność zawodową jako jeden z dwóch⁷ kluczowych wymiarów sytuacji, do której prowadzi absolwentów nauka w szkole ponadpodstawowej. Ponadto część zadań instytucji wchodzących w skład publicznych służb zatrudnienia dotyczy kształcenia oraz doradztwa zawodowego. Dodatkowo, zgodnie z obecnym przypisaniem działów administracji rządowej do resortów, zarówno MEN jak i MRPiPS kierują swoje działania między innymi do grup szczególnie narażonych na znalezienie się w niekorzystnej sytuacji edukacyjnej i zawodowej. Można zakładać – a pod warunkiem odpowiedniego rozszerzenia zakresu wykorzystywanych danych również weryfikować to założenie na podstawie wyników monitoringu karier – że do takich grup należą w szczególności osoby z niepełnosprawnościami, objęte pieczęcią zastępczą oraz cudzoziemcy. Przywołane okoliczności przemawiają za przyjęciem **podejścia ponadsektorowego**. Takie podejście jest zgodne z założeniami projektu *Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych*, zgodnie z którymi zakres i sposób prezentacji wyników ma zostać dostosowany między innymi do potrzeb instytucji rynku pracy.

⁶ Płachecki T., Kłobuszewska M., Humenny G., Stasiowski J., Sitek M., Płatkowski, B. (2023). *Uwarunkowania ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów branżowych szkół I stopnia i techników.*, t 2. Losy Absolwentów - Monitorowanie, Publikacje, Analizy (LAMP), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, s. 41-42, https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/Raport_z_III_rundy_monitoringu_v2.pdf.

⁷ Drugim jest kontynuowanie edukacji.

Zarazem przyjęcie podejścia ponadsektorowego zwielokrotnia liczbę zagadnień w odniesieniu do których system monitoringu mógłby dostarczać użytecznych informacji, cyklicznie lub w ramach analiz tematycznych. W związku z tym konieczne będzie ustalenie jakie podmioty i w jakim zakresie będą wykonywały te zadania. Kwestię tę uwzględniono w dalszej części podsumowania, dotyczącej udostępniania danych.

1.4 Zakres danych potrzebnych do przedstawiania sytuacji absolwentów

Biorąc pod uwagę rozpoznane potrzeby różnych grup użytkowników, za kluczowy należy uznać wskaźnik opisujący **status edukacyjny i zawodowy absolwentów**. Wywiady potwierdziły słuszność zmiany polegającej na rozróżnianiu pięciu wartości, zamiast – jak wcześniej – czterech⁸.

Mniej priorytetowe, ale również przydatne, są przedstawiane w dotychczasowych raportach z monitoringu **bardziej szczegółowe informacje dotyczące aktywności zawodowej** (czas jej poszukiwania, typ umowy) oraz **dalszego kształcenia** (typ szkoły lub dyscyplina, do której należy kierunek studiów).

Ze strony użytkowników zainteresowanych karierami absolwentów kształcenia ogólnego padła propozycja **wydłużenia maksymalnego okresu objętego monitoringiem** (z obecnych pięciu do na przykład ośmiu lat), tak żeby obejmował również pierwszy okres karier zawodowych rozpoczynanych po ukończeniu jednolitych studiów magisterskich.

Z kolei najbardziej przydatnym uzupełnieniem byłoby rozszerzenie zakresu monitoringu karier o informacje na temat **wykonywanego zawodu**, przede wszystkim w celu prezentowania informacji o stopniu zgodności z zawodem wyuczonym (w podziale na grupy wyodrębnione ze względu na kierunek kształcenia). Dzięki temu możliwe byłoby bardziej bezpośrednie wnioskowanie o zapotrzebowaniu na absolwentów wykształconych w poszczególnych zawodach.

Ponadto z szerokim poparciem użytkowników spotkała się perspektywa uzupełnienia monitoringu karier o dane zwiększające miarodajność wyników dotyczących prezentowanych aspektów sytuacji absolwentów. Są to przede wszystkim **dane o wymiarze zatrudnienia**, a także **dane z administracji skarbowej** oraz **KRUS**, które pozwoliłyby na 1) odnotowywanie prac, które dotychczas nie są obserwowane⁹ 2) poprawę oszacowań wysokości wynagrodzeń.

Dodatkowo, JST są zainteresowane przepływem absolwentów pomiędzy różnymi jednostkami administracyjnymi, istotnym z perspektywy poziomu kapitału ludzkiego, a informacje o tym, w jakich powiatach koncentrują się absolwenci określonych typów szkół i kierunków kształcenia byłyby dla części przedsiębiorców przydatne przy podejmowaniu decyzji o lokalizacji inwestycji. Przemawia to za wykorzystaniem **danych z zeznań podatkowych o miejscach zamieszkania**. Takie dane byłyby wprawdzie niedoskonałym, ale lepszym niż dane dotyczące lokalizacji ukończonej szkoły ponadpodstawowej lub danych adresowych podawanych na potrzeby ZUS, przybliżeniem miejsca zamieszkania absolwenta. Zważywszy, że wiele samorządów, w szczególności dużych miast, oferuje rozmaite ulgi i zachęty dla mieszkańców, którzy zdecydują się odprowadzić podatek w faktycznym miejscu zamieszkania, informacje z zeznań podatkowych będą rzetelniejsze niż adresy podawane w formularzach ZUS.

⁸ Poczawszy od edycji 2024 wskaźnik przyjmuje wartości: „Tylko nauka”, „Nauka i praca”, „Tylko praca”, „Bezrobocie”, „Brak danych o aktywności”. We wcześniejszych edycjach dwie ostatnie kategorie nie były rozróżniane - występowały jako jedna - „Brak nauki i brak pracy”.

⁹ Praca na podstawie umów cywilnoprawnych wykonywana przez osoby poniżej 26 roku życia kontynuujące naukę oraz praca w rolnictwie.

Przesłanką do rozszerzenia zasobu wykorzystywanych danych o **wyniki egzaminów** jest zainteresowanie użytkowników oceną efektywności kształcenia. Dane przetwarzane w obecnym zakresie mają do tego celu ograniczoną użyteczność ze względu na to, że na opisywaną przez nie sytuację absolwentów wpływają również inne uwarunkowania niż jakość kształcenia w ukończonej przez nich szkole ponadpodstawowej. Wykorzystanie danych o wynikach egzaminu ósmoklasisty umożliwiłoby uwzględnianie w analizach jednego z takich uwarunkowań, tj. systematycznego zróżnicowania poziomu wiedzy i umiejętności uczniów trafiających do poszczególnych typów szkół, zawodów i wariantów kształcenia. Z kolei wyniki egzaminów zawodowych i egzaminu maturalnego stanowiłyby znacznie lepsze przybliżenie faktycznego poziomu wiedzy i umiejętności absolwenta niż sama, przetwarzana obecnie, informacja o posiadaniu dyplomu.

Wykorzystywanie monitoringu do oceny skuteczności wsparcia udzielanego uczniom w ramach projektów oraz wsparcia dobieranego do ich indywidualnych potrzeb wymagałoby wprowadzenia możliwości dołączania do danych monitoringowych **informacji o otrzymanym przez poszczególnych absolwentów wsparciu** (czy to kierowanym do nich indywidualnie, czy do placówek, w których się kształcili).

Przydatnymi informacjami na temat sytuacji absolwentów z niepełnosprawnościami byłyby także 1) informacje o tym, **czy są uczestnikami warsztatów terapii zajęciowej (WTZ)**, 2) a jeżeli są zatrudnione, to czy **na chronionym czy na otwartym rynku pracy**. Włączenie do monitoringu karier informacji o uczestnictwie w WTZ nie jest realne biorąc pod uwagę, że imienne dane o uczestnikach są dostępne tylko na poziomie poszczególnych powiatów (PFRON i MRPiPS dysponują wyłącznie zbiorczymi informacjami na temat liczby uczestników). Z kolei ustalenie czy absolwent pracuje na chronionym rynku pracy wymagałoby dołączania danych z prowadzonych przez wojewodów rejestrów Zakładów Aktywizacji Zawodowej (ZAZ) oraz Zakładów Pracy Chronionej (ZPCh). Jednak dołączanie takiej informacji wymagałoby zmiany reguły, zgodnie z którą identyfikatory pracodawców zatrudniających absolwentów są pseudonimizowane przez ZUS jeszcze przed przekazaniem danych do CIE.

Wykorzystanie monitoringu do analizowania zjawiska przedwczesnego opuszczania edukacji – istotne z perspektywy identyfikowania grup szczególnie narażonych na bierność edukacyjną i zawodową – wymagałoby **zdefiniowania populacji objętej monitoringiem z uwzględnieniem roku rozpoczęcia nauki w szkole ponadpodstawowej, a nie roku zakończenia, jak ma to miejsce obecnie**.

1.5 Zakres danych potrzebnych do wyodrębniania grup absolwentów

1.5.1 Uniwersalne kryteria wyodrębniania grup

Kryteriami wyodrębniania grup absolwentów, których sytuację przedstawia monitoring karier, przydatnymi z perspektywy największej liczby typów użytkowników (i w tym sensie „uniwersalnymi”), są: **typ szkoły, wyuczony zawód** (w przypadku absolwentów szkolnictwa branżowego) oraz **jednostka terytorialna**, w której jest zlokalizowana szkoła. Dodatkowymi kryteriami istotnymi w odniesieniu do branżowych szkół I stopnia (BS I) jest odbywanie nauki jako **młodociany pracownik** oraz **kształcenie dualne w rzemiośle**. Z tym ostatnim kryterium wiąże się konieczność identyfikowania młodocianych pracowników, którzy kształcą się u pracodawców zrzeszonych w rzemiośle. Obecnie w systemie monitoringu są gromadzone jedynie informacje o uzyskaniu świadectw czeladniczych. Informacje te nie pozwalają jednak na identyfikację absolwentów rzemiosła, ponieważ niektórym z nich nie udaje się zdać egzaminu czeladniczego. Ponadto część izb rzemieślniczych nie dopełnia obowiązku sprawozdawczości do SIO i nie przekazuje informacji o wydanych świadectwach czeladniczych.

Pod względem agregacji terytorialnej istotne są trzy poziomy: cały **kraj**, poszczególne **województwa** oraz poszczególne **powiaty**. Gdyby liczba absolwentów wykształconych w danym powiecie i zawodzie okazywała się zbyt niska, żeby spełnić kryterium minimalnej liczebności umożliwiającej publikację wyników¹⁰, można byłoby przedstawiać wyniki na poziomie agregacji terytorialnej wyższym niż powiat – na przykład na poziomie województwa.

Potrzeba prezentowania wyników na poziomie powiatów wynika zarówno z tego, że poziom województw nie oddawałby w wystarczającym stopniu różnic terytorialnych, jak i z przypisania samorządowi na szczeblu powiatowym zadań, których realizacja wpływa na kształcenie i późniejszą sytuację absolwentów. Takim zadaniem, przypisanym zasadniczo do samorządu powiatowego, jest przede wszystkim prowadzenie szkół ponadpodstawowych, ale w tej skali działają również poradnie psychologiczno-pedagogiczne, powiatowe urzędy pracy oraz powiatowe centra pomocy rodzinie, realizując m.in. zadania w zakresie wspierania OzN oraz pieczy zastępczej.

Potrzebą uniwersalną, choć sygnalizowaną wprost przede wszystkim przez przedstawicieli organów prowadzących, jest także łatwe porównywanie wyników. Stąd w przypadku prezentowania wyników w sposób umożliwiający użytkownikom samodzielne wybieranie wskaźników i zestawień (*dashboard*) jednym z przydatnych kryteriów byłby **rok zakończenia¹¹ nauki w szkole ponadpodstawowej**.

1.5.2 Prezentowanie wyników na poziomie poszczególnych szkół

O ile dla MEN, publicznych służb zatrudnienia i partnerów społecznych agregacja na poziomie powiatu dostarczałaby wystarczająco szczegółowych wyników, o tyle **w przypadku JST kluczowe jest zapewnienie dostępu do wyników również odnoszących się do poszczególnych szkół** z danego powiatu. Obecnie takie wyniki są udostępniane poszczególnym szkołom w części Systemu Informacji Oświatowej (SIO)

Istotną kwestią, która będzie wymagała rozstrzygnięcia, jest to **czy poszczególne informacje będą udostępniane publicznie w odniesieniu do poszczególnych szkół**, czy wyłącznie na wyższych poziomach agregacji. Możliwe są również opcje pośrednie, na przykład udostępnianie wyników dotyczących osiągnięć uzyskiwanych na etapie nauki w szkole ponadpodstawowej na poziomie szkół, a wyników dotyczących ścieżek edukacyjno-zawodowych absolwentów wyłącznie na poziomie typów szkół oraz kierunków kształcenia na danym obszarze. Z jednej strony wydaje się, że im szerszy zakres informacji na temat sytuacji absolwentów konkretnej szkoły, tym bardziej będą pomocne przy podejmowaniu decyzji edukacyjnych. Z drugiej, przedstawiciele organów prowadzących, a we wcześniejszych badaniach również doradcy zawodowi¹², oceniali takie rozwiązanie jako zbyt ryzykowne. Otoczenie szkoły, w tym potencjalni kandydaci oraz ich rodzice, mogliby bowiem interpretować wskaźniki stosowane w monitoringu karier jako miary jakości pracy danej szkoły, bez uwzględnienia innych czynników wpływających na sytuację absolwentów. Takim czynnikiem jest przede wszystkim to, jaki był potencjał obecnych absolwentów gdy rozpoczynali naukę w szkole ponadpodstawowej. Część rozmówców obawiała się, że budowanie rankingów szkół na podstawie

¹⁰ Zgodnie z ustawą Prawo Oświatowe „W raporcie nie udostępnia się zagregowanych wyników monitoringu karier absolwentów obejmujących mniej niż 10 osób”. Zasada ta ma zapobiegać powiązaniu wyników monitoringu karier z konkretnymi osobami.

¹¹ A w przypadku osób, które przedwcześnie przerwały edukację: rozpoczęcia.

¹² Płachecki T. (2023) „IV. Raport techniczny. Przystępność i użyteczność raportów dla szkół z edycji 2022 i 2023 monitoringu karier absolwentów. Podsumowanie badania użytkowników”, s. 10, 19.

https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/Raport_4_Przystepnosc_i_uzytecznosc_raportow_dla_szkol_v2.pdf

wyników monitoringu mogłoby prowadzić do negatywnych, niezamierzonych skutków. Na przykład uczniowie ze słabymi wynikami w nauce mogliby spotykać się z presją do zmiany szkoły lub rezygnacji z podchodzenia do egzaminu maturalnego. Wydaje się jednak, że takie ryzyko można byłoby zmniejszać opatrując wyniki monitoringu odpowiednimi komentarzami¹³, a także uwzględniając wśród wskaźników odsetek uczniów niekończących edukacji w danej szkole, prezentując wyniki również odrębnie dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego lub wykorzystując informację o wynikach egzaminu ósmoklasisty uczniów przyjętych do danej szkoły.

Za tym, żeby wszystkie wyniki monitoringu opracowywane na poziomie poszczególnych szkół (na użytek szkół i organów prowadzących) były publikowane, przemawia również dążenie do zapewnienia równości pod względem dostępnych informacji – w tym wypadku pomiędzy osobami, które z racji pracy w szkole lub w organie prowadzącym będą znały wyniki bardziej szczegółowe a pozostałymi zainteresowanymi.

Rozważaną kwestię warto byłoby rozstrzygnąć organizując dyskusję z udziałem przedstawicieli różnego typu interesariuszy monitoringu karier i ekspertów w dziedzinie edukacji, zajmujących w tej sprawie różne stanowiska, i uwzględniając jej wyniki. To zagadnienie będzie przedmiotem dalszych prac realizowanych w związku z rozwojem systemu monitoringu.

1.5.3 Kryteria wyodrębniania szczególnie narażonych grup absolwentów

Warunkiem wykorzystania wyników monitoringu do wspierania grup w szczególnej sytuacji jest włączenie w zakres danych wykorzystywanych w monitoringu karier danych, które pozwolą na przypisanie poszczególnych absolwentów do danej grupy. Takimi grupami, zidentyfikowanymi w badaniu potrzeb, są: 1) **OzN** ogółem oraz z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności 2) **cudzoziemcy** ogółem oraz z poszczególnych krajów, z uwzględnieniem dodatkowo statusu uchodźcy z Ukrainy 3) **uczestnicy OHP** 4) **osoby przebywające w pieczy zastępczej**, będące następnie jej wychowankami – ogółem i z rozróżnieniem rodzaju pieczy.

SIO, będący już źródłem innych danych wykorzystywanych w monitoringu karier, zawiera informacje z **orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego** wraz z przyczyną wydania orzeczenia, którą jest określony rodzaj niepełnosprawności, niedostosowanie społeczne albo zagrożenie takim niedostosowaniem oraz o kraju pochodzenia ucznia. Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego odnoszą się tylko do okresu edukacji, dlatego w zakresie informacji o niepełnosprawności po opuszczeniu systemu oświaty potrzebne jest inne źródło. Odpowiednim źródłem wydaje się w szczególności **Elektroniczny Krajowy System Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (EKSMOoN)**¹⁴, zawierający informacje o orzeczeniach wydawanych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności. Niepełnosprawność jest orzekana także

¹³ W raportach przygotowywanych obecnie dla poszczególnych szkół zamieszczane jest zastrzeżenie: „Należy pamiętać, że oprócz kształcenia w szkole, na sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów wpływa wiele innych uwarunkowań, jak m.in. sytuacja na lokalnym rynku pracy, oferta edukacyjna dostępna dla absolwentów, a także wiedza i umiejętności z którymi uczniowie rozpoczynali naukę w szkole ponadpodstawowej. (...) Dlatego informacji o losach absolwentów nie można, bez uwzględnienia dodatkowego kontekstu, traktować jako miary efektywności kształcenia w poszczególnych szkołach.”

¹⁴ EKSMoN funkcjonuje na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Administrują nim wspólnie Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, który sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem systemu, oraz Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego.

przez lekarzy orzeczników ZUS, w celach rentowych, w związku z tym przydatne byłoby sprawdzenie możliwości wykorzystania w monitoringu karier również danych z tych orzeczeń, jako ewentualnego trzeciego źródła informacji o niepełnosprawności po zakończeniu nauki w szkole. Z perspektywy ewentualnego poszerzenia zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu o **dane dotyczące udziału w OHP** istotny jest obecny brak centralnego systemu, który gromadziłby dane takich osób. Rozważając sposoby przezwyciężenia tej przeszkody przedstawiciele Komendy Głównej OHP jako optymalne rozwiązanie wskazali **rozszerzenie zakresu danych zbieranych w SIO** o tę informację. **Równocześnie zadeklarowali zapewnienie przekazywania przez lokalne struktury OHP dyrektorom szkół, w wyznaczonych terminach, informacji o udziale poszczególnych uczniów w OHP, w celu wprowadzania tych danych do SIO.** Natomiast informacje o przebywaniu w pieczy zastępczej będą dostępne w **Centralnym Rejestrze Pieczy Zastępczej**¹⁵, który ma zacząć funkcjonować 15.01.2025 r.

Oprócz wymienionych wcześniej kryteriów uniwersalnych oraz kryteriów potrzebnych w celu wyodrębniania grup, które mogą napotykać szczególne przeszkody w podejmowaniu pracy lub kontynuowaniu edukacji, przydatna będzie możliwość stosowania jako kryteriów wyodrębniania grup absolwentów również informacji na temat oddziały, do którego uczęszczali w szkole ponadpodstawowej. Z perspektywy działań na rzecz wyrównywania szans OzN szczególnie istotne jest **rozdzielenie pomiędzy oddziałami specjalnymi, integracyjnymi oraz ogólnodostępnymi.** Przydatna – choć jak się wydaje mniej istotna – byłaby również informacja o nauce w oddziale dwujęzycznym, międzynarodowym lub przygotowania wojskowego.

1.6 Udostępnianie danych

Zakres wyników przydatnych naukowcom jest trudny do określenia, zależy bowiem od ich zainteresowań oraz tematyki projektów badawczych, które prowadzą. Natomiast niewątpliwie dla tej grupy istotna jest możliwość korzystania nie tylko z predefiniowanych zestawień, lecz również z danych umożliwiających prowadzenie samodzielnych obliczeń. Niezbędne będzie pogodzenie zaspokajania tej potrzeby z zachowaniem poufności informacji o sytuacji konkretnych absolwentów. Rozwiązaniem wartym rozważenia byłoby **aplikowanie przez naukowców o zanonimizowane dane z monitoringu karier** oraz udostępnianie tych danych w zakresie stosownym do celów danego projektu badawczego, pod warunkiem wykorzystania wyłącznie w ramach danego projektu, z zachowaniem zasad rzetelności naukowej oraz reguł chroniących prywatność absolwentów.

Udostępnianie danych naukowcom było rozwiązaniem przewidzianym już na etapie planowania projektu *Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych*. Natomiast wyniki przeprowadzonego badania przemawiają również za wprowadzeniem **rozwiązań, które pozwoliłyby na przekazywanie zbiorów zanonimizowanych danych z monitoringu również wybranym instytucjom publicznym,** w szczególności Ministrowi właściwemu ds. pracy, do opracowywania przez komórki analityczne tych podmiotów. Sprzyjałoby to przyjęciu podejścia ponadsektorowego.

Ponadto dla części JST przydatna byłaby możliwość pobierania wyników monitoringu w formie zbiorów zawierających identyfikatory szkół¹⁶, dzięki którym możliwe będzie **połączenie ich z innymi danymi, którymi dysponuje JST** na temat szkół, wobec których pełni funkcję organu prowadzącego lub które finansuje.

¹⁵ Podstawą funkcjonowania Centralnego Rejestru Pieczy Zastępczej, tworzonego przez Ministra właściwego ds. rodziny, jest [Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej](#).

¹⁶ Odpowiednim identyfikatorem wydaje się identyfikator szkoły lub placówki oświatowej z RSPO.

2 Wprowadzenie

2.1 System monitoringu karier

Monitoring karier absolwentów publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych (dalej: monitoring karier) jest zadaniem, które w 2021 roku zostało powierzone ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania. Zgodnie z [ustawą z dn. 14 grudnia 2016 - Prawo Oświatowe](#) „Monitoring karier absolwentów jest prowadzony w celu zapewnienia informacji na temat przebiegu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych **na potrzeby prowadzenia polityki oświatowej państwa** na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym **dostosowywania kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy** oraz **przygotowywania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia**”.

Cele monitoringu odpowiadają wybranym zadaniom systemu oświaty, który obejmuje wszystkie szkoły i placówki oświatowe (art. 2 ustawy [Prawo oświatowe](#)). Zgodnie z Ustawą system oświaty zapewnia „dostosowywanie (...) treści kształcenia do wymogów rynku pracy” (art. 1 pkt. 17) oraz „przygotowywanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia” (art. 1, pkt. 19), a do zadań szkół należy realizacja programów „uwzględniających podstawę programową kształcenia” oraz ramowych planów nauczania (art. 14, pkt. 4).

Przy tym szczegółowe cele monitoringu wprost wymienione w Ustawie (po słowach „w tym”) nie wyczerpują zakresu jego potencjalnego wykorzystania.

Raporty z monitoringu karier są przygotowywane na podstawie pozyskiwanych corocznie danych z publicznych rejestrów. Zakres danych wykorzystywanych do monitoringu, okresy ich przechowywania oraz wymogi związane z anonimizacją zostały ściśle określone w przepisach. Monitoring opiera się na danych dotyczących:

- nauki w systemie oświaty – z Systemu Informacji Oświatowej prowadzonego przez Centrum Informatyczne Edukacji (CIE)
- uzyskiwania dyplomów i świadectw/certyfikatów potwierdzających kwalifikacje zawodowe – z Okręgowych Komisji Egzaminacyjnych (OKE)
- kontynuacji nauki na studiach – z systemu POL-on prowadzonego przez Ośrodek Przetwarzania Informacji (OPI)
- aktywności na rynku pracy – z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS).

Dane są pozyskiwane, łączone i anonimizowane przez CIE. Analizy i raporty projektuje i wykonuje Instytut Badań Edukacyjnych (IBE).

Wyniki monitoringu, zgodnie z wymaganiami ustawy, są przedstawiane w raportach ogólnopolskich, publikowanych na stronie internetowej ministerstwa właściwego ds. oświaty i wychowania. Ponadto są opracowywane w formie raportów poświęconych absolwentom z poszczególnych województw i branż, w publikacjach tematycznych, a także w raportach dotyczących absolwentów poszczególnych szkół z danego rocznika. Raporty dla szkół, dotyczące ich absolwentów, są im udostępniane w Systemie Informacji Oświatowej (SIO), w strefie dla zalogowanych użytkowników. Wszystkie raporty mają formę dokumentów (w formacie PDF) zawierających tekst, wykresy i tabele. Ich objętość wynosi od kilkunastu stron w przypadku raportów poświęconych absolwentom poszczególnych szkół do przeszło dwustu lub trzystu stron (w zależności od edycji) w przypadku raportów ogólnopolskich.

2.2 Dostosowywanie systemu do potrzeb użytkowników

IBE w okresie od 11.2023 do 12.2028 prowadzi projekt *Rozwój systemu monitoringu karier absolwentów i absolwentek szkół ponadpodstawowych*, dofinansowany w ramach programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego. Rozwój systemu polega na dostosowaniu go do potrzeb różnorodnych kategorii użytkowników, zarówno dotychczasowych jak i przyszłych. Takimi użytkownikami są w szczególności:

- **MEN** (2024¹⁷)
- **JST będące organami prowadzącymi szkoły** (2025)
- **instytucje rynku pracy** (2026)
- **partnerzy społeczni** (2026)
- **pracodawcy** (2026)
- **rodzice i uczniowie** (2027)
- **naukowcy** (2028).

Dostosowanie systemu do potrzeb użytkowników dotyczy zarówno zakresu wyników, jak i sposobów ich prezentowania. Zaplanowane prace obejmują m.in.:

- zidentyfikowanie danych, których włączenie do zasobu wykorzystywanego w monitoringu jest niezbędne, żeby system mógł dostarczać wyników trafnie obrazujących sytuację edukacyjną i zawodową grup, które są przedmiotem zainteresowania poszczególnych kategorii użytkowników;
- opracowanie interaktywnych rozwiązań on-line (dashboard) umożliwiających poszczególnym kategoriom użytkowników:
 - wygodne wybieranie wskaźników oraz grup absolwentów,
 - przystępne prezentowanie wybranych zestawień.

2.3 Badania z użytkownikami

Zgodnie z założeniami projektu, rozpoznaniu potrzeb użytkowników służą wywiady jakościowe, a także przegląd przepisów określających zadania podmiotów działających w obszarze polityki oświatowej. Niniejszy raport podsumowuje najważniejsze ustalenia z tej części badania. Potrzeby szkół oraz doradców zawodowych zostały przedstawione we wcześniejszym raporcie¹⁸.

Po opracowaniu prototypowych wersji interaktywnych rozwiązań on-line z osobami należącymi do odpowiednich kategorii użytkowników zostaną przeprowadzone moderowane zadaniowe testy użyteczności.

¹⁷ W nawiasach podano lata w których zostaną przygotowane interaktywne raporty dla poszczególnych kategorii użytkowników.

¹⁸ Płachecki T. (2023) „IV. Raport techniczny. Przystępność i użyteczność raportów dla szkół z edycji 2022 i 2023 monitoringu karier absolwentów. Podsumowanie badania użytkowników”.

https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/Raport_4_Przystepnosc_i_uzytecznosc_raportow_dla_szkol_v2.pdf

Spśród **19 wywiadów** 13 zostało przeprowadzonych w formie wideo rozmów on-line, a 6 stacjonarnie. Poszczególne wywiady były prowadzone przez jedną (12 wywiadów) lub przez dwie (7 wywiadów) osoby należące do Zespołu IBE odpowiedzialnego za rozwój systemu monitoringu karier. W poszczególnych wywiadach brało udział od 1 do 6 aktywnych¹⁹ rozmówczyń i rozmówców, łącznie **51 osób**. Spotkania, w trakcie których prowadzone były wywiady, rozpoczynały się od przypomnienia celów badania oraz przedstawienia się prowadzących i uczestników, ze szczególnym uwzględnieniem ich zadań związanych z uczniami lub absolwentami szkół ponadpodstawowych. Drugą częścią każdego spotkania była około 20-minutowa prezentacja systemu monitoringu oraz kierunków jego rozwoju. Trzecia, zasadnicza, część każdego spotkania dotyczyła zakresu informacji na temat absolwentów, które byłyby przydatne uczestniczkom i uczestnikom danego wywiadu. Większość spotkań trwała od 1,5 do 2 godzin.

Analiza, której najważniejsze wyniki zostały przedstawione w niniejszym raporcie, opiera się na transkrypcjach wywiadów oraz na przeglądzie przepisów określających kompetencje podmiotów działających w obszarze polityki oświatowej i polityki rynku pracy. Przegląd przepisów był ukierunkowany na zadania, przede wszystkim związane z kształceniem oraz z doradztwem zawodowym, których realizację mógłby wesprzeć monitoring.

3 Potrzeby dotychczasowych i przyszłych użytkowników

3.1 JST jako organy prowadzące szkoły

3.1.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

Zgodnie z [Konstytucją](#) samorząd terytorialny wykonuje zadania, które nie są zastrzeżone przez Konstytucję ani przez ustawy dla organów innych władz publicznych (art. 163). Zarazem „zadania publiczne służące zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej są wykonywane przez jednostkę samorządu terytorialnego jako zadania własne” (art. 166). [Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 o samorządzie powiatowym](#) wskazuje, że powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie edukacji publicznej (art. 4 pkt 1), a także zadanie „przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy” (art. 4 pkt 17).

Zgodnie z [Ustawą z dn. 14 grudnia 2016 Prawo oświatowe](#) (art. 8 pkt. 16) do zadań powiatu należy m.in. zakładanie i prowadzenie szkół ponadpodstawowych, z wyjątkiem szkół o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym. Zadania organu prowadzącego (art. 10, ust. 1) obejmują m.in.:

- zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki (pkt 1),
- zapewnienie warunków umożliwiających stosowanie specjalnej organizacji nauki i metod pracy dla dzieci i młodzieży objętych kształceniem specjalnym (pkt. 2),
- wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz zadań inwestycyjnych w tym zakresie (pkt. 3), wyposażenie szkoły lub placówki w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania, programów wychowawczo-profilaktycznych, przeprowadzania egzaminów oraz wykonywania innych zadań statutowych (pkt. 5).

¹⁹ Tj. wypowiadających się co najmniej kilkukrotnie.

Zasady finansowanie szkół reguluje [ustawa z dn. 27 października 2017 o finansowaniu zadań oświatowych](#). Zadania oświatowe są finansowane z szeregu źródeł²⁰. Wszystkie środki trafiają najpierw do organów prowadzących szkoły a te alokują je między swoje placówki.

Organ prowadzący sprawuje nadzór nad działalnością szkoły w zakresie spraw administracyjnych i finansowych (art. 57), powierza dyrektorowi szkoły to stanowisko oraz wykonuje wobec dyrektora czynności w sprawach z zakresu prawa pracy (art. 63. pkt 1).

Zawody, w których kształci szkoła, jej dyrektor ustala w porozumieniu z organem prowadzącym, po uzyskaniu opinii wojewódzkiej rady rynku pracy²¹ oraz nawiązaniu współpracy z pracodawcą.

Przez uczestniczących w badaniu jakościowym przedstawicieli JST (organów prowadzących szkoły) przydatność monitoringu karier została oceniona bardzo wysoko. Wyniki służyłyby im przede wszystkim do:

- podejmowania decyzji zarządczych dotyczących poszczególnych szkół, w szczególności jako sygnał że potrzebne jest wzmocnienie potencjału danej szkoły oraz jako jedna z przesłanek przy ocenie pracy dyrektorów – przy czym przedstawiciele JST podkreślali, że wyniki monitoringu same w sobie nie są wystarczające do dokonywania takich ocen, ponieważ na sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów wpływa także poziom kompetencji uczniów w momencie przyjmowania ich do szkoły oraz zasoby poszczególnych szkół,
- podejmowania decyzji o kierunkach kształcenia w szkolnictwie branżowym,
- wzmacniania zasobu informacji wykorzystywanego przez osoby prowadzące poradnictwo zawodowe w szkołach i placówkach prowadzonych przez JST, w celu wspierania uczniów przy wyborze typu szkoły ponadpodstawowej oraz kierunku kształcenia.

3.1.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Spośród wskaźników obrazujących sytuację absolwentów przedstawiciele JST za najistotniejszy uznawali **status edukacyjno-zawodowy**.

- W publikowanych w 2023 roku raportach z drugiej edycji monitoringu wyróżniano 4 sytuacje, określane jako: „Tylko nauka”, „Nauka i praca”, „Tylko praca”, „Brak nauki i brak pracy”. Uczestnicy badania odnieśli się pozytywnie do propozycji wyodrębnienia, spośród osób nieuczących się i niepracujących, absolwentów zarejestrowanych w urzędach pracy jako osoby bezrobotne.
- Uczestnicy badania proponowali również zmianę nazwy grupy absolwentów, o których aktywności edukacyjnej i zawodowej nie ma informacji w rejestrach wykorzystywanych do prowadzenia monitoringu karier. Wskazywali, że nazwa nie powinna przesądzać, że absolwenci należący do tej grupy nie przejawiają żadnej tego rodzaju aktywności. Za zmianą dotychczasowej nazwy („Brak nauki i brak pracy”) przemawiają ograniczenia danych wykorzystywanych w monitoringu (w szczególności brak informacji o ewentualnych studiach lub pracy za granicą oraz o pracy w rolnictwie). Podczas wywiadu zgłoszono również

²⁰ Należą do nich: część oświatowa subwencji ogólnej z budżetu państwa, dotacje celowe i podmiotowe oraz subwencje z budżetu państwa, fundusze europejskie, środki własne JST, oraz inne środki publiczne.

²¹ Opinia nie jest wymagana w przypadku zawodów pomocniczych oraz zawodów w których wszyscy uczniowie BS I kształcą się jako młodociani pracownicy (art. 68 ust. 7a). Ponowna opinia nie jest wymagana jeżeli zawód jest wskazany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w prognozie zapotrzebowania na pracowników w zawodach szkolnictwa branżowego na krajowym i wojewódzkim rynku pracy.

uwagę, że czerwony kolor stosowany w raportach do oznaczenia tej grupy jest zbyt alarmistyczny.

- Odnosząc się do zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu, przedstawiciele JST za priorytetowe uznawali:
 - dodanie **wykonywanego zawodu**, w celu prezentowania – w przekrojach ze względu na zawód wyuczony w szkole ponadpodstawowej – informacji nt. poziomu zgodności zawodu wykonywanego z wyuczonym,
 - dodanie **wymiaru zatrudnienia**, przede wszystkim w celu bardziej wiarygodnego szacowania uzyskiwanych przez absolwentów przychodów z pracy (w przeliczeniu do wymiaru pełnego etatu oraz z uwzględnieniem liczby dni przepracowanych w danym miesiącu),
 - objęcie monitoringiem nie tylko absolwentów, którzy ukończyli szkoły ponadpodstawowe, ale również tych, którzy **przerwali edukację** – w celu śledzenia zjawiska opuszczania rozpoczętego cyklu kształcenia (ang. *drop-out*), przy czym istotne byłoby rozróżnianie zmiany szkoły od przedwczesnego opuszczania edukacji (czyli przerywania nauki w danej szkole i niepodejmowania jej w kolejnej).

Przedstawiciele JST sygnalizowali ponadto, że przy ocenie pracy poszczególnych szkół optymalne byłoby uwzględnianie nie tyle samej sytuacji absolwentów, co *edukacyjnej wartości dodanej*²² wypracowywanej w danej szkole. Przemawia to za uzupełnieniem zasobu danych wykorzystywanych w monitoringu karier o wyniki egzaminu ósmoklasisty oraz wyniki egzaminów zdawanych na zakończenie nauki w szkole ponadpodstawowej, do wykorzystania w analizach służących oszacowaniu osiągniętego przez uczniów postępu.

Przedstawiciele JST uważali za niezbędne, żeby system monitoringu karier prezentował wartości wskaźników opisujących sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów:

- 1) **szkół prowadzonych przez daną JST oraz pozostałych szkół otrzymujących dotację z jej budżetu** – na poziomie **poszczególnych szkół**, a w przypadku szkół prowadzących kształcenie zawodowe również na poziomie **zawodów**, w których absolwenci kształcili się w danej szkole (tak, żeby możliwe było porównywanie sytuacji absolwentów wykształconych w tym samym zawodzie w różnych szkołach²³),
- 2) **szkół prowadzonych lub finansowanych przez daną JST oraz szkół prowadzonych lub finansowanych przez poszczególne inne JST** – na poziomie **typów szkół** oraz na poziomie **zawodów**, optymalnie z rozróżnieniem szkół prowadzonych w danym powiecie przez JST oraz szkół prowadzonych przez inne organy²⁴.

W przypadku wyników dotyczących absolwentów szkół prowadzonych lub finansowanych przez poszczególne JST rozmówcy jako najistotniejsze wskazywali wyniki z ościennych powiatów. Takie informacje byłyby pomocne, żeby unikać dublowania kierunków kształcenia, które kończy liczbą

²² Por. Dolata, R., Hawrot, A., Humenny, G., Jasińska-Maciążek, A., Rappe, A., Stożek, E., Żółtak, T. (2015). „Metoda edukacyjnej wartości dodanej w Polsce” w: Dolata, R., Sitek, M. (red.) „Raport o stanie edukacji 2014. Egzaminy Zewnętrzne w polityce i praktyce edukacyjnej”.
https://www.ibe.edu.pl/images/materialy/ROSE_2014_www2.pdf

²³ Należy pamiętać, że wyniki mogą być prezentowane wyłącznie przy podstawie oprocentowania liczącej co najmniej 10 osób.

²⁴ Otrzymujące dotację z budżetu JST będącej organem rejestrującym dla tych szkół.

absolwentów odpowiadająca zapotrzebowaniu na lokalnym rynku pracy. Ponadto wyniki z powiatów o podobnej charakterystyce²⁵ można byłoby wykorzystywać jako punkt odniesienia (ang. benchmark) – jednak takie zastosowanie uznawano za mniej istotne.

Z perspektywy JST kluczowe jest także zapewnienie możliwości **porównywania wartości wskaźników dotyczących kolejnych roczników** absolwentów szkół prowadzonych przez dany powiat (również na poziomie poszczególnych szkół i wyuczonych zawodów).

Odnosnie zasadności prezentowania wyników również w podgrupach wyodrębnionych ze względu na cechy inne niż szkoła, zawód i powiat, opinie były podzielone.

- **Posiadanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego podczas nauki w szkole ponadpodstawowej wraz z przyczyną jego wydania.** Uczestniczący w badaniu przedstawiciele JST przywiązywali dużą wagę do sytuacji absolwentów, którzy podczas nauki w szkole ponadpodstawowej mieli szczególne potrzeby edukacyjne wynikające z niepełnosprawności. O ile jednak część rozmówczyń i rozmówców opowiadała się za przedstawianiem wyników monitoringu również w podziale ze względu na wskazaną w orzeczeniu niepełnosprawność, o tyle inni wskazywali, że poziom funkcjonowania uczniów z tym samym rodzajem i stopniem niepełnosprawności niekiedy znacznie się różni, podobnie jak warunki pracy z uczniami z niepełnosprawnościami w szkołach. W związku z tym – jak argumentowali – opieranie się przy ocenie poszczególnych szkół na wartościach wskaźników obliczonych dla grup absolwentów z danego rodzaju niepełnosprawnością mogłoby być krzywdzące²⁶.

W związku z uczniami, którzy posiadali orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, zgłoszono propozycję wykorzystywania w monitoringu również danych dotyczących typu oddziału, do którego uczęszczali – tak żeby możliwe było porównywanie sytuacji absolwentów, którzy jako uczniowie posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z tego samego powodu, **w zależności od tego czy kształcili się w oddziale specjalnym czy ogólnodostępnym.**

- **Płeć.** Wśród przedstawicieli JST opinie dotyczące prezentowania wyników monitoringu karier w podziale ze względu na płeć były podzielone. Źródłem obiekcji wobec stosowania kryterium płci było odrzucenie poglądu, według którego płeć różnicuje zdolności potrzebne do pracy w poszczególnych zawodach lub do kontynuowania nauki na poszczególnych kierunkach studiów. Niektóre osoby uczestniczące w badaniu obawiały się, że prezentowanie wyników w podziale ze względu na płeć mogłoby wzmacniać stereotypy, zamiast im przeciwdziałać.

Z kolei głównym argumentem na rzecz prezentowania wyników również w podziałach ze względu na płeć była potrzeba prezentowania danych w takim ujęciu we wnioskach o dofinansowanie z funduszy Unii Europejskiej. Wymóg uwzględniania płci w programach unijnych jest podyktowany dążeniem do zapewniania równości szans kobiet i mężczyzn.

- **Kraj pochodzenia, w tym ewentualnie status uchodźcy z Ukrainy.** Część uczestników aprobowała ewentualne prezentowanie wyników monitoringu również dla grup wyróżnionych ze względu na kraj pochodzenia (nie uznając jednak takich zestawień za priorytetowe). Inni wskazywali jednak, że na etapie kształcenia w szkołach ponadpodstawowych zazwyczaj nie

²⁵ Np. z wybranych innych miast należących do Unii Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza.

²⁶ Jednak biorąc pod uwagę minimalną liczebność grup dla których mogą być prezentowane wyniki wydaje się, że tego rodzaju ewentualne porównania mogłyby dotyczyć tylko niewielkiej liczby szkół.

występują już trudności językowe, zatem grupa cudzoziemców nie ma szczególnych potrzeb, które przemawiałyby za jej wyodrębnieniem.

Wśród uczestniczących w badaniu przedstawiciele JST perspektywa prezentowania wyników w grupach wyodrębnionych ze względu na **odbywanie praktycznej nauki zawodu u rzemieślników** oraz ze względu na fakt **udziału w Ochotniczych Hufach Pracy (OHP)** nie spotkały się z większym zainteresowaniem.

3.1.3 Inne wskazówki i opinie

- Istotne jest umożliwienie organom prowadzącym nie tylko zapoznawania się z wykresami i tabelami prezentowanymi w formie interaktywnego raportu on-line, ale także **zapewnienie im możliwości pobierania wyników monitoringu w formie plików, których zawartość mogłyby łatwo łączyć z własnymi danymi dotyczącymi poszczególnych szkół**. Jako klucz do łączenia danych mógłby służyć identyfikator jednostki RSPO.
- Przedstawiciele JST zgłaszali **obiekcje odnośnie publicznego udostępniania wyników opisujących sytuację absolwentów poszczególnych szkół**, z obawy przed interpretowaniem ich jako informacji nt. jakości ich pracy. Zwracali uwagę na ryzyko tworzenie na tej podstawie rankingów, które byłyby krzywdzące dla szkół pracujących z uczniami, których kształcenie jest trudniejsze.
- Jako ewentualną dodatkową informację do uwzględnienia w monitoringu karier zaproponowano informację o powtarzaniu klasy, takiemu uzupełnieniu nie nadawano jednak wysokiego priorytetu.
- Część uczestników badania była zainteresowana porównaniem sytuacji uczniów korzystających z edukacji domowej z sytuacją uczniów kształcących się stacjonarnie. W ich opinii pozwoliłoby to ujawnić ewentualne mankamenty pierwszej z tych form kształcenia.
- Jako interesujące dla JST z perspektywy inwestowania w *kapitał ludzki* – jakkolwiek niekoniecznie wymagające stałego monitorowania – wskazano również pytanie czy absolwenci szkół ponadpodstawowych z danego powiatu (w tym odrębnie grupa absolwentów, którzy jako uczniowie dojeżdżali z innych powiatów) podejmują pracę w tym powiecie czy poza nim.

3.2 MEN

3.2.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

Znaczenie monitoringu karier dla MEN wynika z licznych zadań w obszarze polityki oświatowej państwa, należących do kompetencji ministra właściwego ds. oświaty i wychowania. Kompetencje ministra właściwego do spraw oświaty można przypisać do trzech głównych obszarów²⁷.

- 1) **Określanie celów i treści kształcenia w szkołach oraz wyznaczenie ogólnych ram, według których ma być prowadzone nauczanie.** Minister określa w drodze rozporządzenia podstawę programową kształcenia ogólnego we wszystkich typach szkół objętych monitoringiem ([ustawa z dn. 14 grudnia 2016 Prawo oświatowe](#), art. 47 ust. 1 p. 1). W tym samym trybie określa również podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego

²⁷ Zadania ministra w tym zakresie są opisane w 4 ustawach, są to:

- [Ustawa z dn. 14 grudnia 2016 r. Prawo Oświatowe](#)
- [Ustawa dn. 7 września 1991 r. o systemie oświaty](#)
- [Ustawa dn. 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych](#)
- [Ustawa z dn. 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego](#)

oraz ogólne cele i zadania kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego ([ustawa z dn. 14 grudnia 2016 Prawo oświatowe](#), art. 46 ust. 1 p. 1)). Minister określa także wykaz dziedzin zawodowych wraz z klasyfikacją zawodów szkolnictwa branżowego ([ustawa Prawo Oświatowe](#) art. 46. c ust. 1. pkt. 1 i 2). Ponadto Minister ustala prognozę zapotrzebowania na zawody (art. 46 b). Minister ustala także treści programowe z zakresu doradztwa zawodowego (art. 26 a, ust. 3).

- 2) **Przekazywanie środków finansowych wspierających realizację nauczania.** Minister jest odpowiedzialny za podział części oświatowej subwencji ogólnej pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego ([Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego](#) art. 28 ust. 6). Jest to zasadnicza pula środków finansowych wspierających JST w realizacji ich zadań własnych w zakresie oświaty i wychowania. Ponadto minister może przyjmować i finansować programy i przedsięwzięcia własne i programy inwestycyjne (ustawa [z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty](#) art. 90w i 90x oraz ustawa [z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych](#) art. 73a ust. 1 i 2 i art. 75a pkt. 1) oraz finansować programy rządowe mające na celu wyrównywanie szans edukacyjnych (ustawa [z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych](#) art. 73 ust. 1), a także współfinansować regionalne i lokalne programy wyrównywania szans oraz wspierające edukację uzdolnionych dzieci (ustawa [z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych](#) art. 72).
- 3) **Nadzór nad realizacją nauczania.** Minister sprawuje nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami oraz nadzoruje i koordynuje wykonywania nadzoru pedagogicznego na terenie kraju, w szczególności nadzoruje działalność kuratorów oświaty w tym zakresie ([ustawa z dn. 14 grudnia 2016 Prawo oświatowe](#), art. 60 ust. 1 pkt 1 i 2).

Efektywność różnych wariantów kształcenia

Perspektywą wspólną dla przedstawicieli różnych departamentów MEN, odpowiadających za kształcenie w poszczególnych typach szkół, jest zainteresowanie porównaniami pomiędzy grupami absolwentów wyodrębnianymi ze względu na to, jakim wariantem kształcenia byli objęci. W przypadku szkolnictwa branżowego są to porównania pomiędzy absolwentami wykształconymi w różnych zawodach, a w przypadku branżowych szkół I stopnia również pomiędzy absolwentami, którzy uczęszczali do nich jako młodociani pracownicy a pozostałymi (nie kształconymi w trybie dualnym). W przypadku kształcenia ogólnego – pomiędzy absolwentami, którzy uczęszczali do oddziałów dwujęzycznych lub międzynarodowych a pozostałymi, a także pomiędzy uczniami uczęszczającymi do szkół a korzystającymi z edukacji domowej. W przypadku osób z niepełnosprawnościami – pomiędzy absolwentami oddziałów specjalnych a tymi, którzy uczęszczali do oddziałów ogólnodostępnych.

Zainteresowanie tego rodzaju porównaniami jest podyktowane potrzebą oceny efektywności różnych sposobów kształcenia. Uczestnicy badania wskazywali, że bez wyników monitoringu znane są wyłącznie różnice pod względem kosztów, natomiast nie wiadomo jak poszczególne warianty kształcenia przekładają się na sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów.

W tym miejscu warto zasygnalizować, że monitoring – obejmujący obecnie do 5 lat od ukończenia szkoły ponadpodstawowej – nie pozwala na zaobserwowanie aktywności zawodowej osób, które podejmują ją dopiero po ukończeniu studiów magisterskich²⁸.

²⁸ Jednolitych, lub – po ukończeniu studiów licencjackich – uzupełniających.

Należy przy tym zaznaczyć, że samo stwierdzenie różnic pomiędzy sytuacją absolwentów nie dowodziłoby, że określony wariant kształcenia jest bardziej korzystny niż w inny. Formułowanie kategoriycznych wniosków dotyczących efektywności kształcenia wymagałoby uwzględnienia również różnic pomiędzy uczniami trafiającymi do poszczególnych form kształcenia – w szczególności dot. ich wcześniejszych osiągnięć edukacyjnych – oraz uwarunkowań lokalnych oddziałujących na sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów, niezależnych od kształcenia w szkole ponadpodstawowej. Takie uwarunkowania dotyczą absolwentów (na przykład ich niepełnosprawności), ich sytuacji rodzinnej oraz dostępnych, pod względem geograficznym, ofert kontynuowania edukacji oraz ofert pracy (lub zapotrzebowania, które absolwenci mogliby zaspokajać prowadząc własną działalność gospodarczą).

Przemawia to za uwzględnianiem w monitoringu szerokiego zakresu informacji dotyczących absolwentów, które służyłyby do precyzyjnego wyodrębniania porównywanych grup lub jako zmienne kontrolne w analizach statystycznych. Jednak decyzje dotyczące włączania danych – zwłaszcza wrażliwych – do systemu powinny być podejmowane z uwzględnieniem stopnia w jakim mogą przyczynić się do realizacji celów ich przetwarzania. Ponadto zakres informacji będzie ograniczony ze względu na fakt, że monitoring z założenia opiera się wyłącznie na danych gromadzonych w publicznych rejestrach.

Ocena efektywności kształcenia przy kontroli wszelkich istniejących uwarunkowań sytuacji edukacyjnej i zawodowej absolwentów nie jest możliwa. Natomiast szerszy zakres danych wykorzystywanych w monitoringu oraz bardziej zaawansowane sposoby ich analizowania pozwoliłyby dokonać trafniejszych ocen przy kontroli większej liczby czynników.

Grupy szczególnie narażone

Oprócz efektywności kształcenia, przedmiotem zainteresowania użytkowników monitoringu na poziomie krajowym jest sytuacja grup ponadprzeciętnie narażonych na znalezienie się po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej w niekorzystnej sytuacji²⁹. Rozmówcy wskazywali, że wyodrębnienie takich grup pozwalałoby ustalać w jakim stopniu ich sytuacja różni się znacznie na niekorzyść od sytuacji pozostałych absolwentów. Stwierdzenie takich różnic stanowiłoby punkt wyjścia do zdiagnozowania przyczyn ich występowania oraz wprowadzania (lub modyfikowania) rozwiązań na rzecz wyrównywania szans. Byłoby też przesłanką do oceny czy takie rozwiązania odnoszą zamierzone skutki.

Jedną z grup ponadprzeciętnie narażonych na niekorzystną sytuację po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej należą osoby z niepełnosprawnościami (OzN). Sytuacja tej grupy jest przedmiotem szczególnego zainteresowania zarówno MEN, jak i Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz OzN, a także Komisji Europejskiej – tj. interesariuszy zaangażowanych w zapewnienie przez Polskę realizacji praw OzN.

Funkcjonowanie i rozwój systemu monitoring były postrzegane jako szansa uzyskiwania informacji o tym, w jakim stopniu różne warianty kształcenia (np. typ szkoły, jej ewentualna specyfika³⁰, wyuczony zawód) sprzyjają aktywności absolwentów z niepełnosprawnościami. Takie informacje mogłyby posłużyć do korygowania elementów oferty systemu oświaty, których skuteczność okazałaby się niewystarczająca – na przykład poprzez kształtowanie podstaw programowych³¹, modyfikowanie

²⁹ Niekontynuowanie edukacji oraz brak stabilnej, pozwalającej na utrzymanie się, pracy.

³⁰ Tj. szkoła specjalna lub ogólnodostępna.

³¹ Przykładowe pytanie w tym obszarze: na ile nauczane umiejętności powinny być specyficzne dla danego zawodu, na ile zaś możliwe do zastosowania jako podstawa wykonywania różnych zawodów?

klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego³², wpływające na organizację działań z zakresu poradnictwa zawodowego.

Przedstawiciele MEN sygnalizowali, że przydatne byłoby wykorzystanie w monitoringu również dodatkowych informacji odzwierciedlających specyfikę sytuacji absolwentów z niepełnosprawnościami, na przykład udział w Warsztatach Terapii Zajęciowej (WTZ) lub otrzymywanie renty³³. Kwestia ta została omówiona bardziej szczegółowo z przedstawicielami MRPiPS, dlatego została przedstawiona w dalszym rozdziale.

Niepełnosprawność nie jest jedyną okolicznością zwiększającą narażenie absolwentów na niekorzystną sytuację po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej. Działania na rzecz edukacji włączającej zmierzają do diagnozowania i uwzględniania w procesie kształcenia również innych, niż orzeczona niepełnosprawność, trudności wpływających na funkcjonowanie uczniów³⁴.

Zakres zadań MEN, do których należy również prowadzenie spraw dotyczących kształcenia uczniów przybywających z zagranicy, przemawia za zapewnieniem możliwości wyodrębniania w monitoringu również grup absolwentów będących cudzoziemcami.

Wśród przedstawicieli MEN z zainteresowaniem spotkała się opcja monitorowania sytuacji osób przedwcześnie opuszczających edukację. Analizy dotyczące tej grupy mogłyby zmierzać z jednej strony do identyfikowania charakterystyk uczniów, które zwiększają prawdopodobieństwo nieukończenia szkoły ponadpodstawowej, a z drugiej do weryfikowania założenia, że przedwczesne opuszczenie edukacji pogarsza perspektywy zawodowe.

Ocena wsparcia w ramach projektów oraz wsparcia zindywidualizowanego

Część przedstawicieli MEN była zainteresowana również możliwościami wykorzystywania monitoringu do oceny skuteczności wsparcia udzielanego uczniom w ramach projektów³⁵ (zwłaszcza pilotażowych) oraz wsparcia dobieranego do ich indywidualnych potrzeb. Indywidualizacja wsparcia w oparciu o ocenę funkcjonalną jest kierunkiem, w którym zmierzają działania na rzecz edukacji włączającej.

Przedstawione wcześniej zastrzeżenie dotyczące możliwości wnioskowania, na podstawie danych monitoringowych, o efektywności różnych wariantów kształcenia, dotyczą również ewentualnego wykorzystywania monitoringu karier do ewaluacji wsparcia udzielanego w ramach projektów oraz wsparcia zindywidualizowanego. Takie zastosowania wymagałyby również wprowadzenia – pod względem prawnym i technicznym – możliwości dołączania do danych monitoringowych informacji o otrzymanym przez poszczególnych absolwentów wsparciu.

Ewentualne systemowe wykorzystywanie danych z monitoringu do oceny skuteczności projektów finansowanych z funduszy unijnych warto byłoby omówić z przedstawicielami Krajowej Jednostki Ewaluacji, funkcjonującej w ramach Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, zwłaszcza że procedury takiej oceny powinny być projektowane już na etapie przygotowywania tych projektów.

³² Przykładowe pytanie w tym obszarze: Czy wyodrębnienie zawodów pomocniczych sprzyja aktywności zawodowej osób, które ukończyły kształcenie w tych zawodach?

³³ Rentę uznano za istotne uwarunkowanie aktywności zawodowej, ponieważ obawa przed utratą renty może zniechęcać do podejmowania zatrudnienia.

³⁴ A także do uwzględniania zasobów wpływających na ich funkcjonowanie.

³⁵ Na przykład projektu w ramach którego w wybranych szkołach, we współpracy z uczelnią, są stosowane nowatorskie formy nauczania przedmiotu.

3.2.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Znaczna część potrzeb MEN dotyczących zakresu wyników została uwzględniona w dotychczasowych raportach z monitoringu. Było to możliwe dzięki bieżącym uzgodnieniom pomiędzy Departamentem Kształcenia Zawodowego MEN a Zespołem IBE zajmującym się przygotowaniem systemu monitoringu, a następnie jego rozwojem. Z uzgodnień tych wynika między innymi:

- potrzeba wyodrębnienia, przy prezentowaniu statusu edukacyjno-zawodowego absolwentów, osób zarejestrowanych w urzędach pracy jako osoby bezrobotne – w związku z tym już w edycji 2024 wskaźnik będzie przyjmował pięć wartości³⁶, zamiast czterech (ta zmiana nie wymagała rozszerzenia zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu)
- potrzeba wykorzystania w monitoringu dodatkowych danych, w szczególności dotyczących:
 - **wykonywanego zawodu** – w celu prezentowania stopnia zgodności z zawodem wyuczonym, co pozwoli na formułowanie trafniejszych wniosków dotyczących zgodności, lub jej braku, zawody wykonywanego z zawodem wyuczonym
 - **wymiaru etatu** – przede wszystkim w celu prezentowania bardziej miarodajnych informacji o wysokości uzyskiwanych przez absolwentów przychodów z pracy,³⁷
 - **odbywania praktycznej nauki zawodu u rzemieślników** – pozwoli to na zestawienie sytuacji absolwentów branżowych szkół I stopnia odbywających naukę zawodu w różnego typu podmiotach.

Wyniki badania jakościowego z innymi departamentami MEN przemawiają za poszerzeniem zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu przede wszystkim o informację na temat posiadania przez absolwentów – w okresie, gdy uczyli się w szkołach ponadpodstawowych – specjalnych potrzeb edukacyjnych. Informacje na ten temat dostępne w SIO dotyczą posiadania przez uczniów **orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego oraz przyczyn wydania takich orzeczeń**, czyli niepełnosprawności (wraz ze wskazaniem jej rodzaju), niedostosowania społecznego lub zagrożenia takim niedostosowaniem. Obecnie takie informacje nie mogą być wykorzystywane w monitoringu, przez co wyniki odnoszące się wyłącznie do absolwentów z niepełnosprawnościami są przedstawiane wyłącznie w przypadku absolwentów szkół specjalnych przysposabiających do pracy. Z perspektywy działań na rzecz edukacji włączającej jest to poważne ograniczenie.

Wyodrębnienie dodatkowej istotnej grupy absolwentów umożliwiłoby także włączenie do monitoringu informacji (również dostępnych w SIO) o tym **czy są cudzoziemcami, a jeżeli tak, to z jakiego kraju**.

W zakresie informacji o wariantach kształcenia, monitoring mógłby ewentualnie zostać rozszerzony o informacje z SIO dotyczące nauki w **oddziałach dwujęzycznych** i w **oddziałach międzynarodowych** (żeby ustalić czy kariery absolwentów takich oddziałów mają szczególnie korzystny przebieg), a także w **oddziałach przygotowania wojskowego** (czy wiążą kariery z obronnością – zagadnienie z obszaru zgodności kształcenia z późniejszymi zadaniami zawodowymi).

Wydłużenie okresu monitoringu, na przykład do ośmiu lat, pozwoliłoby obserwować również początki karier zawodowych osób, które rozpoczęły je dopiero po studiach, co jest typową ścieżką w przypadku kształcenia ogólnego.

³⁶ Tj.: „Tylko nauka”, „Nauka i praca”, „Tylko praca”, „Bezrobocie”, „Brak danych o aktywności”.

³⁷ Obecnie znana jest wprawdzie kwota przychodów uzyskiwanych przez poszczególnych absolwentów, ale Kwestią dotyczącą różnych typów kształcenia – będącą również przedmiotem zainteresowania brakuje informacji o tym jaki czas poświęcili na ich wypracowanie.

Z kolei wykorzystanie monitoringu do analizowania zjawiska przedwczesnego opuszczania edukacji wymagałoby **zmienienia definicji populacji objętej monitoringiem, tj. określenia jej na podstawie roku rozpoczęcia, zamiast roku zakończenia, nauki w szkole ponadpodstawowej.**

Pod względem poziomu agregacji terytorialnej, potrzebne są zarówno **wyniki na poziomie kraju, jak i województw oraz powiatów.** Przemawia za tym terytorialne zróżnicowanie wyników³⁸. W odniesieniu do powiatów argumentem są również planowane przez MEN działania zmierzające do tworzenia, właśnie na tym szczeblu, sieci współpracy pomiędzy instytucjami z różnych sektorów na rzecz uczniów i absolwentów.

Zestawienia zaprojektowane we współpracy z DKZ umożliwiają wyodrębnianie grup, dla których przedstawiane są wyniki, łącznie na podstawie kryteriów, którymi są: 1) płeć 2) typ szkoły, 3) wyuczony zawód/branżę oraz 4) województwo.

Wyniki badania potrzeb przemawiają za wyodrębnieniem grup dodatkowo na podstawie rodzaju niepełnosprawności, kraju pochodzenia oraz dodatkowych charakterystyk kształcenia, w szczególności nauki w oddziale specjalnym lub ogólnodostępnym.

3.3 Instytucje rynku pracy: MRPiPS, WUP, PUP, OHP

Rozdział przedstawia wnioski z badania przeprowadzonego z przedstawicielami instytucji wchodzących w skład publicznych służb zatrudnienia, na których skoncentrowało się ze względu na ich systemową rolę. Dotychczasowe badanie nie objęło agencji zatrudnienia, instytucji szkoleniowych ani instytucji partnerstwa lokalnego. Natomiast wyniki dotyczące instytucji dialogu społecznego przedstawiono w dalszym rozdziale.

3.3.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

Koordinacja publicznych służb zatrudnienia jest zadaniem Ministra właściwego do spraw pracy ([Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy](#) art. 4 ust. 1 pkt.

2). Minister realizuje to zadanie między innymi poprzez:

- realizację zadań wynikających z funkcji dysponenta Funduszu Pracy,³⁹
- określanie instrumentów stymulujących rozwój kształcenia ustawicznego,
- tworzenie, rekomendowanie i upowszechnianie narzędzi, metod i zasobów informacyjnych na potrzeby poradnictwa zawodowego oraz innych form pomocy osobom bezrobotnym i poszukującym pracy.

Z perspektywy zadań MRPiPS informacje z monitoringu (w przypadku części zastosowań – po poszerzeniu zakresu wykorzystywanych danych) byłyby przydatne w szczególności do realizacji trzech poniższych zadań.

- 1) Wzmacnianie zasobów informacyjnych poradnictwa zawodowego prowadzonego przez publiczne służby zatrudnienia – MRPiPS wspiera je wydając zeszyty metodyczne, organizując szkolenia, rekomendując stosowanie określonych narzędzi (istotne jest dodanie informacji o zawodzie wykonywanym, podkreślano także potrzebę prezentowania informacji w przystępny sposób).

³⁸ Obserwowane w dotychczasowych wynikach monitoringu.

³⁹ Fundusz Pracy jest państwowym funduszem celowym, który służy finansowaniu zadań polegających na promocji zatrudnienia, łagodzeniu skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej, m.in. poprzez finansowanie zasiłków dla bezrobotnych, dodatków aktywizacyjnych oraz kosztów kształcenia zawodowego i ustawicznego.

Źródło: <https://www.gov.pl/web/rodzina/fundusz-pracy>

- 2) Ocena skuteczności kształcenia dualnego – koszty wynagrodzeń wypłacanych młodocianym pracownikom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego oraz składek na ubezpieczenia społeczne od refundowanych wynagrodzeń są finansowane przez ministra właściwego ds. pracy z Funduszu Pracy.
- 3) Tworzenie programów ministerialnych i ewentualnie rozwiązań legislacyjnych wspierających, w szczególności w zakresie integracji zawodowej, absolwentów, którzy mogą wymagać szczególnego wsparcia, to jest:
 - a) osób z niepełnosprawnościami,
 - b) cudzoziemców,
 - c) osób przebywających w pieczy zastępczej oraz jej wychowanków.

Diagnoza oparta na podstawie wyników monitoringu pozwoliłaby zweryfikować założenie o potrzebie szczególnego wsparcia, precyzyjnie zidentyfikować grupy,⁴⁰ które najbardziej go potrzebują, a na tej podstawie zidentyfikować również typy instytucji, które mogłyby być partnerami we wspieraniu poszczególnych grup.

Zgodnie z [Ustawą o promocji zatrudnienia](#) zadaniem **Wojewódzkich Urzędów Pracy** (WUP) jest dopasowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy poprzez współdziałanie z właściwymi organami oświatowymi, ze szkołami i szkołami wyższymi w harmonizowaniu kształcenia i szkolenia zawodowego z potrzebami rynku pracy (art. 8 ust. 1 pkt 16). WUP realizuje to zadanie m.in. przez „współdziałanie z wojewódzką radą rynku pracy w określaniu i realizacji regionalnej polityki rynku pracy i rozwoju zasobów ludzkich” (Art 8 ust 1 pkt 4).

WUP co roku określa, biorąc pod uwagę opinię wojewódzkiej rady rynku pracy (na podstawie m.in. prognozy zapotrzebowania na zawody szkolnictwa branżowego), wykaz zawodów, w których za przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników może być dokonywana refundacja na rzecz pracodawców.

Jednym z zadań samorządu wojewódzkiego, wykonywanych przez WUP, jest realizacja zadań związanych z Krajowym Funduszem Szkoleniowym (KFS), w szczególności podział środków KFS pomiędzy powiatowe urzędy pracy, z uwzględnieniem priorytetów określonych przez ministra właściwego do spraw pracy, w porozumieniu z Radą Rynku Pracy.

W ramach WUP powinno funkcjonować co najmniej jedno centrum informacji i planowania kariery zawodowej, które:

- wspomaga powiatowe urzędy pracy w prowadzeniu poradnictwa zawodowego przez świadczenie wyspecjalizowanych usług w zakresie planowania kariery zawodowej na rzecz bezrobotnych i poszukujących pracy (poradnictwo nakierowane na dorosłych),
- we współpracy z powiatowymi urzędami pracy opracowuje, aktualizuje i upowszechnia informacje zawodowe, w szczególności w powiatowych urzędach pracy na terenie województwa,
- we współpracy z akademickimi biurami karier opracowuje, aktualizuje i upowszechnia informacje zawodowe, w szczególności w akademickich biurach karier i powiatowych urzędach pracy na terenie województwa.

⁴⁰ Na przykład w oparciu o typ ukończonej szkoły i obszar na którym mieszkają.

Większość obowiązkowych działań WUP jest skierowana na osoby dorosłe. Niektóre WUP nawiązują jednak współpracę ze szkołami, delegując doradców zawodowych na organizowane w nich spotkania oraz prowadząc szkolenia/dostarczając materiały edukacyjne dla szkolnych doradców zawodowych.

Zadaniem samorządu województwa, realizowanym przez WUP, jest także opracowanie badań i analiz rynku pracy, w tym prowadzenie monitoringu zawodów nadwyżkowych i deficytowych oraz badanie zapotrzebowania na pracę w celu podniesienia efektywności prowadzonych działań na rzecz wzrostu i promocji zatrudnienia.

Dla WUP monitoring karier absolwentów szkół ponadpodstawowych jest potencjalnie użyteczny jako źródło, które mogłoby być wykorzystywane:

- 1) do przygotowywania informacji dla wojewódzkich rad rynku pracy, które opiniują kierunki kształcenia,
- 2) do sporządzania raportów obrazujących sytuację na rynku pracy na terenie województwa i poszczególnych powiatów (absolwenci szkół ponadpodstawowych jako jedna z uwzględnianych grup),
- 3) jako przesłanka do decyzji o tym, w jakich zawodach pracodawcom jest refundowane przygotowanie zawodowe młodocianych pracowników,
- 4) do prowadzenia i merytorycznego wspierania poradnictwa zawodowego.

Pośrednio, pochodzące z monitoringu informacje o sytuacji zawodowej absolwentów wykształconych w poszczególnych zawodach mogłyby służyć również jako przesłanka przy podejmowaniu decyzji o zakresie szkoleń dla pracowników, na które pracodawcy mogą uzyskiwać dofinansowanie z KFS. Planowane zmiany przepisów dotyczących KFS mają polegać m.in. na określaniu części priorytetów KFS przez władze samorządowe województw.

Wyniki monitoringu byłyby cenne również przy prowadzeniu przez władze samorządowe województwa działań na rzecz koordynacji kierunków kształcenia w danym regionie. Szeroko zakrojone działania w tym zakresie były prowadzone przez Urząd Marszałkowski jednego z województw, przy wykorzystaniu funduszy Unii Europejskiej. WUP brał w nich udział, jednak jego rola nie była wiodąca.

[Ustawa o promocji zatrudnienia](#) (art. 9 ust. 1) przypisuje szereg zadań również **Powiatowym Urzędem Pracy** (PUP), między innymi z zakresu poradnictwa zawodowego, finansowania kształcenia ustawicznego, szkoleń i przygotowania zawodowego dorosłych oraz analiz rynku pracy. Zainteresowanie PUP korzystaniem z monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych ogranicza jednak:

- niewielki kontakt z uczniami szkół ponadpodstawowych oraz niewielka skala współpracy ze szkołami,
- zaabsorbowanie prowadzeniem własnego monitoringu („barometru”) zapotrzebowania pracodawców na pracowników w poszczególnych zawodach,
- potencjał analityczny zazwyczaj mniejszy niż w przypadku WUP.

Jednoznaczna ocena zainteresowania PUP korzystaniem z monitoringu karier wymagałaby szerszej zakrojonych badań, ze względu na dużą liczbę tego typu instytucji.

Ochotnicze Hufce Pracy (OHP) są państwową jednostką wyspecjalizowaną w działaniach na rzecz młodzieży, w szczególności młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym, oraz bezrobotnych do 25 roku życia⁴¹. OHP wykonują zadania państwa w zakresie zatrudnienia oraz przeciwdziałania

⁴¹ <https://www.ohp.pl/o-nas/dzialalnosc>, dostęp 04.2026.

marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży, a także zadania w zakresie jej kształcenia i wychowania. ([Ustawa o promocji zatrudnienia](#), art. 11).

Adresatami działań OHP są:

- osoby młodociane (15-17 lat), które mają trudności w realizacji obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, mają problemy z ukończeniem szkoły i potrzebują zdobycia kwalifikacji zawodowych;
- osoby w wieku 18-25 lat, w tym osoby, które poszukują pracy bądź chcą się przekwalifikować, bezrobotni, absolwenci szkół i studenci.

Zdobywanie wykształcenia na zasadzie uczestnictwa w OHP jest jedną z dróg uzyskiwania wiedzy ogólnej i przygotowania zawodowego w ramach polskiego systemu oświaty. Uczestnicy OHP realizują obowiązek szkolny lub nauki, jednocześnie zdobywając umiejętności zawodowe. Pracując, otrzymują miesięczne wynagrodzenie oraz mają zapewnione ubezpieczenie. Młodzież uczy się w publicznych szkołach samorządowych. Zgodnie z założeniami uczestnicy OHP szkolą się w zawodach poszukiwanych na lokalnych rynkach pracy, umożliwiających najpierw uzyskanie zatrudnienia, potem jego utrzymanie, a ostatecznie usamodzielnienie się.

W zakresie zatrudnienia oraz przeciwdziałania marginalizacji i wykluczeniu społecznemu młodzieży Ochotnicze Hufce Pracy między innymi:

- 1) prowadzą pośrednictwo pracy oraz organizują zatrudnianie dla:
 - a) młodzieży w wieku powyżej 15 lat, która nie ukończyła szkoły podstawowej albo nie kontynuuje nauki po ukończeniu tej szkoły,
 - b) bezrobotnych do 25 roku życia,
 - c) uczniów i studentów;
- 2) prowadzą poradnictwo zawodowe dla młodzieży oraz mobilne centra informacji zawodowej;
- 3) refundują koszty poniesione przez pracodawcę na wynagrodzenia i składki na ubezpieczenia społeczne młodocianych pracowników, zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego.

Z przeprowadzonego wywiadu wynika jednoznacznie bardzo duże zainteresowanie OHP korzystaniem z monitoringu karier absolwentów, pod warunkiem, że możliwe byłoby zawężenie grupy dla której byłyby prezentowane wyniki do uczestników OHP.

Wyniki byłyby wykorzystywane:

- w poradnictwie zawodowym dla młodzieży należącej do OHP;
- w rozmowach z dyrektorami poszczególnych szkół, zmierzających do dostosowania oferowanych przez nie kierunków kształcenia do zapotrzebowania na rynku pracy (OHP nie są obecnie systemowo włączone w konsultowanie oferty kierunków kształcenia);
- do rozwijania proponowanej uczestnikom OHP oferty szkoleń, w tym szkoleń służących reorientacji zawodowej.

Z perspektywy ewentualnego poszerzenia zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu o dane dotyczące udziału w OHP istotny jest obecny brak centralnego systemu, który gromadziłby dane takich osób. OHP zamierzają utworzyć taki system, jednak powstanie on nie wcześniej niż za kilka lat. W związku z tym prawdopodobnie szybsze byłoby rozwiązanie dwuetapowe.

Rozwiązanie to polegałoby na:

- 1) rozszerzeniu danych gromadzonych na temat uczniów w SIO o informację na temat udziału w OHP – wymagałoby to nowelizacji ustawy o systemie informacji oświatowej oraz ustanowienia przez OHP wewnętrznej regulacji zapewniającej przekazywanie szkołom takich informacji przez kadrę Hufców (OHP jest gotowe wprowadzić taką regulację);
- 2) uzupełnieniu zakresu wykorzystywanych w monitoringu danych z SIO, wskazanych w ustawie Prawo oświatowe, o informacje na temat udziału w OHP.

3.3.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Z badania jakościowego wynika, że z perspektywy zadań **MRPiPS, WUP** oraz **OHP** szczególnie cenna jest **informacja o sytuacji edukacyjnej i zawodowej** absolwentów, w ujęciu wprowadzonym w edycji 2024, to znaczy z rozróżnieniem **5 statusów**, uwzględniającym jako oddzielną kategorię również zarejestrowane bezrobocie.

Najbardziej przydatnym rozszerzeniem informacji o sytuacji absolwentów po zakończeniu nauki w szkole ponadpodstawowej byłoby uzupełnienie ich o **zawód wykonywany**. Dzięki temu możliwe byłoby bardziej bezpośrednie wnioskowanie o zapotrzebowaniu na absolwentów wykształconych w poszczególnych zawodach.

Za istotne uznano również zapewnienie **bardziej miarodajnych informacji o wynagrodzeniach**, co wymagałoby przede wszystkim poszerzenia zakresu danych wykorzystywanych w monitoringu o wymiar etatu oraz liczbę dni przepracowanych w danym miesiącu.

Ponadto w przypadku OzN przydatne byłoby uwzględnienie informacji dotyczących specyficznie tej grupy. Jest to przede wszystkim **informacja o niepełnosprawności po zakończeniu edukacji w szkole ponadpodstawowej. Orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego** odnoszą się tylko do okresu edukacji, dlatego jako właściwe źródło informacji o niepełnosprawności po zakończeniu nauki wskazano Elektroniczny Krajowy System Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności (**EKSMMoN**)⁴², zawierający informacje o orzeczeniach wydawanych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności (przy czym należy zauważyć, że w obu systemach orzecznictwa stosowane są różne klasyfikacje niepełnosprawności i kryteria wydawania orzeczeń). Dane z EKSMoN do wykorzystania w systemie monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych powinny obejmować przyczynę i stopień niepełnosprawności oraz okres obowiązywania orzeczenia a także PESEL (do wykorzystania wyłącznie w celu połączenia danych różnych źródeł).

Podczas wywiadów z przedstawicielami MRPiPS oraz PFRON rozważano również przydatność ewentualnego wykorzystania danych z Systemu Obsługi Dofinansowań i Refundacji (SODIR), jednak – w odróżnieniu od EKSMoN – obejmuje on dane wyłącznie OzN w związku z zatrudnieniem których pracodawca korzysta z dofinansowania.

Przydatnymi informacjami na temat sytuacji absolwentów z niepełnosprawnościami byłyby także 1) informacje o tym **czy są uczestnikami warsztatów terapii zajęciowej (WTZ)**, 2) a jeżeli są zatrudnione, to czy **na chronionym czy na otwartym rynku pracy**.

Włączenie do monitoringu informacji o uczestnictwie w WTZ nie jest realne biorąc pod uwagę, że imienne dane o uczestnikach są dostępne tylko na poziomie poszczególnych powiatów (PFRON

⁴² EKSMoN funkcjonuje na podstawie Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych - art. 6d. Administrują nim wspólnie Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, który sprawuje nadzór nad funkcjonowaniem systemu, oraz Minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego.

i MRPiPS dysponują wyłącznie informacjami na temat liczby uczestników). Z kolei ustalenie czy absolwent pracuje na chronionym rynku pracy wymagałoby dołączania danych z prowadzonych przez wojewodów rejestrów Zakładów Aktywizacji Zawodowej (ZAZ)⁴³ oraz Zakładów Pracy Chronionej (ZPCh)⁴⁴.

Liczba tego typu placówek jest niewielka⁴⁵ w stosunku do liczby rejestrów, a kwestia pracy na chronionym lub otwartym rynku pracy jest na tyle szczegółowa, że wydaje się bardziej odpowiednia jako do analizy tematycznej niż do włączania w zakres raportowanych cyklicznie wyników monitoringu. Jednak dołączanie takiej informacji przez wymagałoby zmiany reguły, zgodnie z którą identyfikatory pracodawców zatrudniających absolwentów są pseudonimizowane przez ZUS jeszcze przed przekazaniem danych do CIE.

Powyższe propozycje i wnioski dotyczą informacji na temat sytuacji absolwentów po ukończeniu szkoły ponadpodstawowej. Drugą istotną kwestią są informacje dotyczące kryteriów wyodrębniania grup, których sytuacja jest przedstawiana. Z perspektywy publicznych służb zatrudnienia uzasadnione jest rozpatrywanie wyników – tak jak w dotychczasowych edycjach monitoringu – w podziale według **typu szkoły, wyuczonego zawodu**, a w przypadku absolwentów BS I również oddzielnie dla osób, które kształciły się jako **młodociani pracownicy**.

Ponadto grupami, których wyodrębnianie jest szczególnie ważne dla MRPiPS, są:

- **osoby z niepełnosprawnościami, z rozróżnieniem jej rodzaju** – identyfikowane na dwa sposoby: 1) na podstawie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego (informacje z SIO) oraz 2) na podstawie orzeczeń wydawanych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności (informacje z EKSMOoN)
- **cudzoziemcy** (informacje z SIO)
- **osoby, które ucząc się w szkole ponadpodstawowej przebywały w pieczy zastępczej, z rozróżnieniem pieczy rodzinnej oraz instytucjonalnej** (informacje z Centralnego Rejestru Pieczy Zastępczej⁴⁶).

Z kolei warunkiem przydatności monitoringu karier absolwentów do wykonywania zadań OHP jest uzupełnienie zasobu wykorzystywanych danych o informację na temat tego, czy dany absolwent ucząc się w szkole ponadpodstawowej był **uczestnikiem OHP**. Przy tym – w odróżnieniu od informacji, które byłyby użyteczne do wyodrębniania wcześniej wymienionych grup – obecnie dane uczestników OHP nie są gromadzone w żadnym publicznym rejestrze.

Rozważając sposoby przezwyciężenia tej przeszkody przedstawiciele Komendy Głównej OHP jako optymalne rozwiązanie wskazali rozszerzenie zakresu danych zbieranych w SIO o tę informację. Równocześnie zadeklarowali zapewnienie przekazywania przez lokalne struktury OHP dyrektorom szkół, w wyznaczonych terminach, informacji o udziale poszczególnych uczniów w OHP, w celu wprowadzania tych danych do SIO.

⁴³ <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,85,dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej>

⁴⁴ <https://popon.pl/rejestr-zakladow-pracy-chronionej-i-zakladow-aktywnosci-zawodowej/>

⁴⁵ W 2023 funkcjonowało 141 ZAZ <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,85,dane-dotyczace-zakladow-aktywnosci-zawodowej> i 652 ZPCh <https://niepelnosprawni.gov.pl/p,84,dane-dotyczace-zakladow-pracy-chronionej>.

⁴⁶ Podstawą funkcjonowania Centralnego Rejestru Pieczy Zastępczej, tworzonego przez Ministra właściwego ds. rodziny, jest [Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej](#) – art. 38d., rejestr ma zacząć w pełni funkcjonować 15 stycznia 2025 r.

Cele monitoringu karier określone w ustawie *Prawo oświatowe* odnoszą się do polityki oświatowej państwa. Zarazem monitoring ujmuje aktywność zawodową jako jeden z dwóch⁴⁷ kluczowych wymiarów sytuacji, do której prowadzi absolwentów nauka w szkole ponadpodstawowej. Ponadto część zadań instytucji wchodzących w skład publicznych służb zatrudnienia dotyczy kształcenia oraz doradztwa zawodowego. Dodatkowo, zgodnie z obecnym przypisaniem działów administracji rządowej do resortów, zarówno MEN jak i MRPiPS kierują swoje działania między innymi do grup szczególnie narażonych na znalezienie się w niekorzystnej sytuacji edukacyjnej i zawodowej. Przywołane okoliczności przemawiają za przyjęciem **podejścia ponadsektorowego**.

Zarazem takie podejście zwielokrotnia liczbę zagadnień w odniesieniu do których system monitoringu mógłby dostarczać użytecznych informacji, cyklicznie lub w ramach analiz tematycznych. W związku z tym konieczne będzie ustalenie jakie podmioty i w jakim zakresie będą wykonywały te zadania. Zaproponowanie takiego podziału wykracza poza zakres tego opracowania, wydaje się również, że byłoby przedwcześnie. Natomiast warto rozważyć wprowadzenie rozwiązań, które pozwoliłyby na przekazywanie zbiorów zanonimizowanych danych z monitoringu również wybranym instytucjom publicznym, w szczególności Ministrowi właściwemu ds. pracy, do opracowywania przez komórki analityczne tych podmiotów. Alternatywnym rozwiązaniem byłoby zlecenie ustalenie zasad przyjmowania i realizowania tych zadań przez IBE.

3.4 Partnerzy społeczni i pracodawcy

3.4.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

Zgodnie z [ustawą Prawo oświatowe](#) „System oświaty w zakresie kształcenia zawodowego wspierają (...) organizacje pracodawców, samorządy gospodarcze lub inne organizacje gospodarcze, stowarzyszenia lub samorządy zawodowe, sektorowe rady do spraw kompetencji oraz Rada Programowa do spraw kompetencji.” (art. 3 ust. 1 pkt 4). Organizacje pracodawców oraz związki zawodowe jako [partnerzy społeczni](#) działają w **instytucjach dialogu społecznego**, których dotyczy [Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego](#). Takimi instytucjami są Rada Dialogu Społecznego oraz Wojewódzkie Rady Dialogu Społecznego.

Rada Dialogu Społecznego „prowadzi dialog w celu zapewnienia warunków rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zwiększenia konkurencyjności polskiej gospodarki i spójności społecznej.” (art. 1 ust. 2) oraz „działa na rzecz poprawy jakości formułowania i wdrażania polityk oraz strategii społeczno-gospodarczych, a także budowania wokół nich społecznego porozumienia” (art. 1 ust. 4). Rada Dialogu Społecznego wyraża opinie i zajmuje stanowiska, opiniuje projekty aktów prawnych i programów rządowych oraz Wieloletni Plan Finansowy Państwa, może także inicjować proces legislacyjny (art. 2). Jednym z zespołów problemowych działających przy Radzie jest Zespół problemowy ds. polityki gospodarczej i rynku pracy, którego zadania obejmują m.in. „Dokonywanie analiz i formułowanie zaleceń odnośnie działań edukacyjnych w zakresie przygotowania osób młodych do wejścia na rynek pracy, a także stworzenia efektywnego systemu uczenia się przez całe życie”, szczególnie w zakresie: określenia struktury zapotrzebowania na kwalifikacje na rynku pracy, współpracy instytucji edukacyjnych z pracodawcami i związkami zawodowymi, określania i implementacji ram jakości staży i praktyk, doskonalenia efektywności usług rozwojowych, w tym w szczególności szkoleń dla pracowników finansowanych i współfinansowanych ze środków publicznych (KFS, EFS).” Do zadań Zespołu należy również „Poddawanie ocenie skuteczności stosowanych instrumentów polityki gospodarczej państwa oraz polityki rynku pracy ze względu

⁴⁷ Drugim jest kontynuowanie edukacji.

na poziom bezrobocia, poziom zatrudnienia, poziom aktywności ekonomicznej ludności, poziom kwalifikacji zawodowych, ich zgodności z potrzebami rynku pracy oraz poziom adaptacji pracowników, ze szczególnym naciskiem na sytuację grup znajdujących się w gorszym położeniu na rynku pracy.”⁴⁸

Wojewódzkie Rady Dialogu Społecznego, tworzone przez Marszałków Województw (art. 41 ust. 2), zajmują stanowiska i wyrażają opinie w sprawach będących w kompetencji administracji rządowej i samorządowej z terenu województwa oraz sprawach przekazanych przez Prezydium Rady Dialogu Społecznego (art. 42 ust. 1).

Reprezentatywne organizacje pracodawców i organizacje związkowe działają w **Radach Rynku Pracy**, których zadania określa [Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy](#) (art. 23 ust. 1, 2, 3). Na szczeblu krajowym i wojewódzkim do rad mogą należeć również przedstawiciele społeczno-zawodowych organizacji rolników i organizacji pozarządowych zajmujących się statutowo problematyką rynku pracy. Zadaniem rad jest „inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do pełnego i produktywnego zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich” (art. 22 ust. 4 pkt 1, art. 22 ust. 5 pkt 1). Rada Rynku Pracy jest organem opiniodawczo-doradczym ministra właściwego do spraw pracy. Jest także organem stanowiącym w zakresie ustalania priorytetów wydatkowania środków z rezerwy KFS (art. 22 ust. 1). Wojewódzkie Rady Rynku Pracy są organami opiniodawczo-doradczymi Marszałków województw (art. 22 ust. 2). Do zakresu zadań Rad należy m.in. „składanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących kierunków kształcenia, w tym opinii o zasadności kształcenia w danym zawodzie zgodnie z potrzebami rynku pracy, szkolenia zawodowego oraz zatrudnienia w województwie” (art. 22 ust 5 pkt 5). Powiatowe Rady Rynku Pracy są organami opiniodawczo-doradczymi starosty (art. 22 ust. 2).

Organizacje pracodawców jako partnerzy społeczni działają w **Radach ds. Kompetencji**, których dotyczy [Ustawa z dnia 9 listopada 2000 r. o utworzeniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości](#). Agencja przy pomocy rad może prowadzić działania mające na celu dostosowanie kształcenia do zapotrzebowania gospodarki, w szczególności przez włączanie przedsiębiorców będących pracodawcami w system identyfikacji i prognozowania potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych na rynku pracy oraz stwarzanie warunków do aktywnej współpracy przedsiębiorców z poszczególnymi sektorami gospodarki m.in. ze szkołami (art 4 pkt 5, art 4c ust. 1 pkt 1 i 2). System Rad ds. kompetencji składa się z Rady Programowej oraz Rad Sektorowych. Rada Programowa ds. Kompetencji współpracuje m.in. z przedsiębiorcami i szkołami w zakresie diagnozowania potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych występujących na rynku pracy, formułuje rekomendacje w zakresie dostosowania kadr gospodarki do aktualnych potrzeb przedsiębiorców, upowszechnia wyniki monitorowania potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych występujących na rynku pracy oraz koordynuje i monitoruje realizację zadań rad sektorowych. (art. 4.2 ust. 1). Z kolei Rady Sektorowe ds. Kompetencji pozyskują wiedzę od przedsiębiorców na temat potrzeb kwalifikacyjno-zawodowych występujących na rynku pracy w danym sektorze gospodarki i upowszechniają tę wiedzę, inicjują współpracę przedsiębiorców m.in. ze szkołami oraz formułują rekomendacje w zakresie dostosowania kadr gospodarki do aktualnych potrzeb przedsiębiorców w danym sektorze gospodarki (art. 4e ust. 2).

Partnerzy społeczni (organizacje pracodawców i pracowników) uczestniczą w pracach **Komitetów Monitorujących** (KM) programów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej⁴⁹. Jednym z nich

⁴⁸ <https://rds.gov.pl/zespoly-rds/zespol-problemowy-ds-polityki-gospodarczej-i-ryнку-pracy/>

⁴⁹ <https://www.rozwojspoleczny.gov.pl/strony/dowiedz-sie-wiecej-o-programie/instytucje-w-programie/komitet-monitorujacy/>, dostęp 06.2024.

jest program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS), którego zakres obejmuje m.in. następujące Działania: *Rozwój systemu edukacji* (01.04), *Edukacja włączająca* (01.06), *Rozwój systemu edukacji i uczenia się dorosłych* (01.08), *Monitorowanie i identyfikacja potrzeb kompetencyjnych na rynku pracy* (01.10)⁵⁰. Partnerzy społeczni mogą także sami realizować projekty wspierane z funduszy unijnych, m.in. w ramach Działania *Rozwój systemu edukacji* programu FERS⁵¹.

Zgodnie z [ustawą Prawo oświatowe](#) system oświaty w zakresie kształcenia zawodowego **wspierają m.in. pracodawcy** (art. 3 ust. 1 pkt. 4), a potencjalny zakres współpracy z nimi (będącej jednym z warunków wprowadzenia zawodu do oferty szkoły - art. 68 ust. 7 pkt 2) obejmuje realizację doradztwa zawodowego i promocja kształcenia zawodowego, przygotowanie propozycji programu nauczania zawodu, tworzenie klas patronackich, wyposażanie warsztatów lub pracowni szkolnych oraz doskonalenie nauczycieli kształcenia zawodowego, w tym organizowanie szkoleń branżowych.

Przeprowadzone wywiady wskazują, że poziom zainteresowania pracodawców korzystaniem z wyników monitoringu karier absolwentów szkół ponadpodstawowych wiąże się ze stopniem ich zaangażowania w kształtowanie polityk publicznych w obszarze edukacji i rynku pracy.

Z perspektywy aktywnych uczestników ciał społecznych działających w tym obszarze, przede wszystkim na szczeblu krajowym, monitoring jest źródłem wiedzy potrzebnej do prowadzenia polityk opartych na faktach, z czego wynika jego potencjalna użyteczność w dialogu z administracją publiczną. Perspektywa ta była wspólna dla przedstawiciela organizacji pracodawców oraz przedstawicielki organizacji działającej na rzecz realizacji prawa OzN do edukacji i pracy⁵², m.in. poprzez wpływanie na polityki publiczne i na rozwiązania prawne.

Przedstawiciele pracodawców uczestniczący w wojewódzkich radach rynku pracy dostrzegali, że monitoring może być przydatny do opiniowania przez te gremia kierunków kształcenia w szkołach ponadpodstawowych.

Przedstawiciele firm prowadzących działalność doradczą dla innych przedsiębiorstw wskazywali, że monitoring mógłby stanowić cenne źródło informacji na temat lokalizacji potencjalnych pracowników. Zarazem jednak uznawali, że z tej perspektywy informacja o tym w jakim powiecie absolwenci ukończyli szkołę nie jest wystarczająca, przede wszystkim ze względu na zmiany miejsca zamieszkania związane z podejmowaniem studiów.

Część przedsiębiorców, zwłaszcza mniej aktywnych w ciałach dialogu społecznego oraz niezaangażowanych w kształtowanie polityk publicznych, po bliższym zapoznaniu się z systemem monitoringu uznawała go za mało przydatny. Przed poznaniem systemu zakładali, że mógłby dostarczyć im danych pozwalających na podejmowanie kontaktu z konkretnymi absolwentami w celu proponowania im zatrudnienia, jednak dane takie nie są w systemie monitoringu przetwarzane, a ponadto wszelkie wyniki monitoringu publikowane są wyłącznie w formie zbiorczych zestawień.

⁵⁰ [SzOOP FERS 2021-2027](#) z 15.05.2024, dostęp 06.2024.

⁵¹ [SzOOP FERS 2021-2027](#) z 15.05.2024, dostęp 06.2024, s. 26 i [harmonogram naboru wniosków](#), dostęp 06.2024. Instytucją Pośredniczącą dla Działania FERS.01.04 jest MEN.

⁵² Porównaj: [Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.](#), art. 24 i art. 27.

3.4.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Pracodawcy aktywni w roli partnerów społecznych byli zainteresowani wynikami monitoringu przede wszystkim w zakresie:

- informacji o aktywności absolwentów, z rozróżnieniem edukacji, pracy zawodowej oraz rejestrowanego bezrobocia,
- informacji o wykonywanym przez absolwentów zawodzie, w celu prezentowania poziomu zgodności z zawodem wyuczonym,
- miarodajnych informacji o wynagrodzeniach.

Kluczowe znaczenie ma prezentowanie wyników:

- zarówno na poziomie całego kraju, jak i poszczególnych województw i powiatów, przy czym postulowano również możliwość tworzenia zestawień opartych o (prawdopodobne) miejsce obecnego zamieszkania respondenta, a nie tylko lokalizację ukończonej przez niego szkoły,
- dla grup absolwentów wykształconych w poszczególnych typach szkół a w przypadku szkolnictwa branżowego również w poszczególnych zawodach.

Ponadto z perspektywy kształtowania polityk publicznych i prawodawstwa, w celu pełniejszej realizacji praw OzN niezbędne byłoby wyodrębnianie spośród absolwentów grup z poszczególnymi rodzajami niepełnosprawności. Nie kwestionując poszerzenia zasobu wykorzystywanych danych o informacje o orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego, uczestniczka badania zaproponowała wykorzystanie również informacji o niepełnosprawności orzekanej w celach rentowych⁵³.

Przedsiębiorcy zainteresowani przede wszystkim wykorzystaniem wyników monitoringu jako przesłanki do decyzji dotyczących lokowania inwestycji podkreślali potrzebę rozszerzenia monitoringu o informacje na temat prawdopodobnego miejsca zamieszkania absolwentów po ukończeniu szkoły. Uznawali, że stosunkowo dobrym przybliżeniem (lepszym, niż wykorzystywana obecnie w monitoringu informacja o lokalizacji ukończonych szkół) byłyby dane z zeznań podatkowych o miejscach zamieszkania.

3.5 Rodzice i uczniowie

3.5.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

Z ustawy [Prawo Oświatowe](#) wynika obowiązek nauki do 18 r.ż. (art. 35 ust. 1). Po zakończeniu obowiązku szkolnego (nauki w szkole podstawowej) osoba do ukończenia 18 r.ż. ma obowiązek nauki poprzez: „1) uczęszczanie do publicznej lub niepublicznej szkoły ponadpodstawowej; 2) realizowanie, zgodnie z odrębnymi przepisami, przygotowania zawodowego u pracodawcy” (art. 36 ust. 9). W przypadku ukończenia szkoły ponadpodstawowej może również spełniać obowiązek nauki przez uczęszczanie do szkoły wyższej lub na kwalifikacyjne kursy zawodowe (art. 36 ust. 12).

Najbardziej prawdopodobną przyczyną przyszłego zainteresowania rodziców wynikami monitoringu będzie chęć zapewnienia ich dzieciom, kończącym szkoły podstawowe, jak najlepszego startu w dorosłość po zakończeniu kolejnego etapu edukacji⁵⁴. Z badań z absolwentami branżowych szkół

⁵³ Obecnie przez lekarzy orzeczników ZUS, dawniej przez Komisję ds. Inwalidztwa i Zatrudnienia.

⁵⁴ Np. z badania przeprowadzonego z uczniami ostatnich klas szkół podstawowych z powiatów opolskiego i brzeskiego wynika, że w wyborze szkoły i zawodu uczniom najczęściej doradzają rodzice (wskazało ich około dwie trzecie respondentów) – Pietruk, W. 2021. *Źródła informacji zawodowej wśród uczniów szkół podstawowych*, w: Edukacja Ustawiczna Dorosłych, 115 (4/2021), s. 155.

I stopnia (BS I) i techników wynika, że przekonanie o łatwości znalezienia dobrej pracy po ukończeniu danej szkoły jest jednym z dwóch najczęstszych powodów jej wyboru⁵⁵.

Ustawa [Prawo Oświatowe](#) gwarantuje każdemu absolwentowi szkoły podstawowej miejsce w szkole ponadpodstawowej (wynika to z obowiązku nauki do 18 r. ż.), a zarazem określa zasady rekrutacji do tego typu szkół. Zatem struktura szkolnictwa ponadpodstawowego kształtowana jest przez preferencje rodziców i młodzieży, ograniczone liczbą miejsc przygotowanych w poszczególnych oddziałach wszystkich typów szkół ponadpodstawowych, które są dla nich dostępne (pod względem spełniania kryteriów rekrutacji i przestrzennie).

Przy podejmowaniu przez dyrektorów szkół decyzji o kierunkach, w których prowadzą kształcenie, poziom zainteresowania ze strony kandydatów ma kluczowe znaczenie – większe nawet niż zapotrzebowanie na rynku pracy na absolwentów wykształconych w danym zawodzie⁵⁶. Warto o tym wspomnieć, jako o pośrednim sposobie oddziaływania monitoringu karier na dostosowywanie kierunków kształcenia do wymogów rynku pracy.

Poza decyzjami o wyborze szkoły i kierunku kształcenia, możliwości wpływania przez rodziców, a zwłaszcza przez młodzież, na kształt szkolnictwa ponadpodstawowego są ograniczone. Zaangażowanie w tym zakresie może polegać na udziale w radzie rodziców, radzie szkoły lub młodzieżowej radzie gminy lub powiatu.

- **Rada Rodziców** – organ, który reprezentuje ogół rodziców uczniów⁵⁷:
 - wyraża opinię w sprawie prowadzenia eksperymentu szkolnego (ustawa [Prawo Oświatowe](#) art. 45 ust. 9);
 - ma prawo do wskazania własnego przedstawiciela do komisji konkursowej na stanowisko dyrektora szkoły (art. 63 ust. 14 pkt 2 lit b)
 - może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki (art. 84 ust. 1)
 - uchwała w porozumieniu z radą pedagogiczną program wychowawczo-profilaktyczny szkoły lub placówki (art. 84 ust. 2 pkt 1)
 - opiniuje program i harmonogram poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki (art. 84 ust. 2 pkt 2)
 - opiniuje projekt planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły (art. 84 ust. 2 pkt 2)
- **Rada Szkoły** – organ, w skład którego wchodzi nauczyciele, rodzice i uczniowie (ustawa [Prawo Oświatowe](#) art. 80):
 - uchwała statut szkoły lub placówki
 - opiniuje projekt planu finansowego, plan pracy, projekty eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły lub placówki

⁵⁵ Płachecki T., Kłobuszewska M., Humenny G., Stasiowski J., Sitek M., Płatkowski, B. (2023). *Uwarunkowania ścieżek edukacyjnych i zawodowych absolwentów branżowych szkół I stopnia i techników.*, t 2. Losy Absolwentów - Monitorowanie, Publikacje, Analizy (LAMP), Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, s. 41-42, https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/Raport_z_III_rundy_monitoringu_v2.pdf.

⁵⁶ Tamże, s. 38.

⁵⁷ <https://www.gov.pl/web/edukacja/rady-rodzicow>, dostęp 06.2024.

- może występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą lub placówką z wnioskami o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły lub placówki, jej dyrektora lub innego zatrudnionego w niej nauczyciela
- z własnej inicjatywy ocenia sytuację oraz stan szkoły lub placówki i występuje z wnioskami do dyrektora, rady pedagogicznej, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz do wojewódzkiej rady oświatowej, w szczególności w sprawach organizacji dodatkowych zajęć edukacyjnych oraz zajęć w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- w celu wspierania działalności statutowej szkoły lub placówki rada szkoły lub placówki może gromadzić fundusze z dobrowolnych składek oraz innych źródeł.
- **Młodzieżowa Rada Powiatu** ([Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 o samorządzie powiatowym](#), art. 3e), która bierze udział w opracowaniu działań strategicznych powiatu na rzecz młodzieży i monitoruje realizację dokumentów strategicznych na rzecz młodzieży (art. 3e pkt.8).

Poza możliwością wyboru oddziału/zawodu/szkoły oraz udziałem w Młodzieżowej Radzie Gminy lub Młodzieżowej Radzie Powiatu⁵⁸ młodzież praktycznie nie ma wpływu na kształt systemu szkolnictwa ani treść programów nauczania. Nawet działalność w ramach samorządu uczniowskiego nie daje takich możliwości.

3.5.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Przy podejmowaniu decyzji o wyborze szkoły i kierunku kształcenia młodzieży oraz rodzicom wpływającym na jej decyzje mogą być przydatne informacje na temat:

- 1) osiągnięć uzyskiwanych na etapie nauki w szkole ponadpodstawowej, w tym:
 - a) ryzyka przerwania nauki (*drop-out*),
 - b) prawdopodobieństwa zdania matury i uzyskania dyplomu zawodowego, wraz z informacjami o uzyskiwanych wynikach.
- 2) ścieżek edukacyjno-zawodowych absolwentów, w tym:
 - a) kontynuowanie nauki oraz jej charakterystyki (np. typ szkoły lub uczelni, dyscyplina lub kierunek kształcenia, ewentualnie konkretna uczelnia),
 - b) wykonywanie pracy oraz jej charakterystyki (np. zgodność z wyuczonym zawodem, rodzaj umowy, wynagrodzenie – początkowe i po dłuższym okresie), wraz z okresem po jakim została podjęta (w przypadku absolwentów nie kontynuujących nauki).

Istotną kwestią, która będzie wymagała rozstrzygnięcia, jest to czy poszczególne informacje będą udostępniane publicznie w odniesieniu do poszczególnych szkół, czy wyłącznie na wyższych poziomach agregacji. Użytecznymi kryteriami agregacji na poziomie wyższym niż szkoła byłyby powiat oraz typ szkoły, a w przypadku szkolnictwa branżowego również kierunek kształcenia (zawód). Gdy liczba absolwentów wykształconych w danym powiecie i zawodzie okazywałaby się zbyt niska, żeby spełnić kryterium minimalnej liczebności⁵⁹, można byłoby przedstawiać wyniki na poziomie agregacji terytorialnej wyższym niż powiat – na przykład na poziomie województwa.

⁵⁸ Młodzieżowa Rada Gminy i Młodzieżowa Rada Powiatu zostały omówione w rozdziale 2.2 „JST jako organy prowadzące szkoły”.

⁵⁹ Zgodnie z ustawą Prawo Oświatowe „W raporcie nie udostępnia się zagregowanych wyników monitoringu karier absolwentów obejmujących mniej niż 10 osób.” – art. 26 b, ust. 26. Zasada ta ma zapobiegać powiązaniu wyników monitoringu karier z konkretnymi osobami.

Przy tym rozstrzygnięcie nie musi polegać na wyborze pomiędzy publikowaniem wszystkich wyników na poziomie poszczególnych szkół lub wszystkich wyników wyłącznie na wyższych poziomach agregacji. Możliwe są również opcje pośrednie, na przykład wyników dotyczących osiągnięć uzyskiwanych na etapie nauki w szkole ponadpodstawowej (punkt 1 powyżej) na poziomie szkół a wyników dotyczących ścieżek edukacyjno-zawodowych absolwentów (punkt 2 powyżej) wyłącznie na poziomie typów szkół oraz kierunków kształcenia na danym obszarze.

Z jednej strony wydaje się, że im szerszy zakres informacji na temat sytuacji absolwentów konkretnej szkoły, tym bardziej będą pomocne przy podejmowaniu decyzji edukacyjnych. Z drugiej, przedstawiciele organów prowadzących, a we wcześniejszych badaniach również doradcy zawodowi⁶⁰, oceniali takie rozwiązanie jako zbyt ryzykowne. Otoczenie szkoły, w tym potencjalni kandydaci oraz ich rodzice, mogliby bowiem interpretować wskaźniki stosowane w monitoringu karier jako miary jakości pracy danej szkoły, bez uwzględnienia innych czynników wpływających na sytuację absolwentów. Takim czynnikiem jest przede wszystkim to jaki był potencjał obecnych absolwentów gdy rozpoczynali naukę w szkole ponadpodstawowej. Część rozmówców obawiała się, że mogłoby to skłaniać część szkół do zniechęcania uczniów z mniejszym potencjałem do kończenia danej szkoły.

Wydaje się jednak, że takie ryzyko można byłoby zmniejszać opatrując wyniki monitoringu odpowiednimi komentarzami⁶¹, a także uwzględniając jako wskaźnik również odsetek uczniów niekończących edukacji w danej szkole, prezentując wyniki również odrębnie dla uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego lub wykorzystując informację o wynikach egzaminu ósmoklasisty uczniów przyjętych do danej szkoły.

Za tym, żeby wszystkie wyniki wyników monitoringu opracowywane na poziomie poszczególnych szkół (na użytek szkół i organów prowadzących) były publikowane, przemawia również dążenie do zapewnienia równości pod względem dostępnych informacji – w tym wypadku pomiędzy osobami, które z racji pracy w szkole lub w organie prowadzącym będą znały wyniki bardziej szczegółowe a pozostałymi zainteresowanymi.

Rozważaną kwestię warto byłoby rozstrzygnąć organizując dyskusję z udziałem przedstawicieli różnego typu interesariuszy monitoringu karier i ekspertów w dziedzinie edukacji, zajmujących w tej sprawie różne stanowiska, i uwzględniając jej wyniki.

⁶⁰ Płachecki T. (2023) „IV. Raport techniczny. Przystępność i użyteczność raportów dla szkół z edycji 2022 i 2023 monitoringu karier absolwentów. Podsumowanie badania użytkowników”, s. 10, 19.

https://losyabsolwentow.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/Raport_4_Przystepnosc_i_uzytecznosc_raportow_dla_szkol_v2.pdf

⁶¹ W raportach przygotowywanych obecnie dla poszczególnych szkół zamieszczane jest zastrzeżenie: „Należy pamiętać, że oprócz kształcenia w szkole, na sytuację edukacyjną i zawodową absolwentów wpływa wiele innych uwarunkowań, jak m.in. sytuacja na lokalnym rynku pracy, oferta edukacyjna dostępna dla absolwentów, a także wiedza i umiejętności z którymi uczniowie rozpoczynali naukę w szkole ponadpodstawowej. (...) Dlatego informacji o losach absolwentów nie można, bez uwzględnienia dodatkowego kontekstu, traktować jako miary efektywności kształcenia w poszczególnych szkołach.”

3.6 Naukowcy

3.6.1 Przydatność monitoringu karier absolwentów w kontekście zadań użytkowników

[Ustawa z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce](#) w art. 2. definiuje misję systemu szkolnictwa wyższego i nauki jako „prowadzenie najwyższej jakości kształcenia oraz działalności naukowej, kształtowanie postaw obywatelskich, a także uczestnictwo w rozwoju społecznym oraz tworzeniu gospodarki opartej na innowacjach”. Art 4. tej ustawy uściśla, że działalność naukowa obejmuje „badania naukowe, prace rozwojowe oraz twórczość artystyczną”, przy czym w ramach badań naukowych wyodrębnia badania podstawowe „rozumiane jako prace empiryczne lub teoretyczne mające przede wszystkim na celu zdobywanie nowej wiedzy o podstawach zjawisk obserwowalnych faktów bez nastawienia na bezpośrednie zastosowanie komercyjne” i badania aplikacyjne „rozumiane jako prace mające na celu zdobycie nowej wiedzy oraz umiejętności, nastawione na opracowywanie nowych produktów, procesów lub usług lub wprowadzanie do nich znaczących ulepszeń”. Warto przy tym jeszcze zauważyć, że art. 3. stwierdza, że „podstawą systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest wolność nauczania, twórczości artystycznej, badań naukowych i ogłaszania ich wyników oraz autonomia uczelni”, a więc przyznaje naukowcom bardzo szeroką swobodę wyboru podejmowanych przez nich tematów badań. Jednocześnie ustawa (w art. 11., ust. 1., pkt 10) jako jedno z zadań uczelni wskazuje „działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych”, co jednak jest sformułowaniem niezwykle ogólnym, którego znaczenie nie zostało nigdzie w ustawie doprecyzowane.

Te ogólne ramy prawne działalności polskich naukowców nie nakładają na nich bezpośrednio obowiązków podejmowania działań zmierzających do modyfikacji polityki oświatowej państwa na poziomie krajowym, regionalnym lub lokalnym, w tym dostosowywania kierunków i treści kształcenia do wymogów rynku pracy lub przygotowywania uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia (tj. ustawowo określonych celów monitoringu karier absolwentów). Jednocześnie nie wykluczają też jednak możliwości podejmowania działań, które mogłyby się w jakiś sposób przyczynić do realizacji tych celów. Wniosku tego nie zmienia zapoznanie się z [Ustawą z dn. 30 kwietnia 2010 o instytutach badawczych](#) ani z [Ustawą z dn. 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk](#), które doprecyzowują zadania instytucji naukowych niebędących uczelniami wyższymi. Wydaje się przy tym, że działania naukowców zgodne z celami funkcjonowania monitoringu karier absolwentów plasowałyby się w zakresie badań aplikacyjnych, przede wszystkim podejmowanych przez osoby prowadzące działalność w dziedzinie nauk społecznych (obejmujących m.in. dyscypliny nauk socjologicznych, ekonomię i finanse czy pedagogikę⁶²). Poniżej przeanalizowane zostanie, czy w ramach polskiego systemu szkolnictwa wyższego i nauki daje się zidentyfikować zinstytucjonalizowane zachęty, aby działania takie podejmować.

Polskie instytucje naukowe podlegają ewaluacji jakości w zakresie zarówno jakości kształcenia, szkół doktorskich (jeśli prowadzą kształcenie lub szkoły doktorskie), jak też jakości działalności naukowej⁶³. W analizowanym kontekście znaczenie ma zasadniczo ten ostatni aspekt, w odniesieniu do którego jako podstawowe kryteria oceny art. 267. ust. 1. ustawy wskazuje: 1) poziom naukowy lub artystyczny prowadzonej działalności – z innych zapisów ustawy wynika, że mierzony jest on przede wszystkim

⁶² Por. [Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dn. 11 października 2022 r. w sprawie dziedzin nauki i dyscyplin naukowych oraz dyscyplin artystycznych](#).

⁶³ Patrz: dział VI ustawy [Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce](#)

liczbą i jakością publikacji naukowych pracowników danej instytucji, 2) efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych, 3) wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki.

Kryteria oceny stosowane obecnie przy ewaluacji jakości działalności naukowej zostały doprecyzowane w [rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej z dnia 23 lutego 2022 r.](#) Wynika z niego, że jako efekty finansowe badań naukowych i prac rozwojowych rozumiana jest wartość pozyskanych przez pracowników instytucji projektów obejmujących badania naukowe lub prace rozwojowe, finansowanych w trybie konkursowym, przychody osiągnięte z komercjalizacji wyników badań naukowych lub prac rozwojowych oraz usług badawczych świadczonych na zlecenie podmiotów nienależących do systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Jeśli chodzi o pozyskiwanie projektów badawczych, to należy zauważyć, że w Polsce brak jest dużych programów finansowania badań aplikacyjnych lub prac rozwojowych adresowanych do reprezentantów nauk społecznych. Największa polska instytucja będąca dysponentem środków na tego typu działania, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju (NCBR), ostatni program dot. specyficznie rozwoju społecznego przeprowadziła w latach 2012-2014, a więc dekadę temu. Z kolei w programach NCBR, których zakres dziedzinowy nie jest ograniczony, projekty z dziedziny nauk społecznych stanowią rzadkość. Przykładowo, zgodnie ze sprawozdaniem rocznym NCBR za rok 2020⁶⁴, na 245 projektów, które uzyskały finansowanie w ramach Programu Operacyjnego Innowacja i Rozwój tylko jeden dotyczył nauk społecznych (dokładnie pedagogiki; więcej – łącznie pięć – było nawet projektów związanych z naukami humanistycznymi).

Odnosząc się do ewentualnego świadczenia usług badawczych na potrzeby podmiotów zewnętrznych, można sobie wyobrazić zlecenia instytucjom naukowym przez inne podmioty działań takich jak np. pogłębiona analiza uwarunkowań sukcesów zawodowych i edukacyjnych na podstawie wyników monitoringu. Jednakże realizacja takich działań uwarunkowana jest przede wszystkim występowaniem zapotrzebowania zewnętrznych podmiotów na tego typu usługi. Wydaje się, że obecnie istnieje ono w najlepszym wypadku w bardzo ograniczonym zakresie, a zmiana tego stanu tylko w niewielkim stopniu zależy od samych naukowców i instytucji naukowych.

Odnosnie do zasad ewaluacji instytucji naukowych pozostaje jeszcze do rozważenia kryterium wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Zgodnie z §23. rozporządzenia w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej, ocenę w tym zakresie przeprowadza się „na podstawie opisów związku między wynikami badań naukowych lub prac rozwojowych (...) a gospodarką, funkcjonowaniem administracji publicznej, ochroną zdrowia (...) lub innymi czynnikami wpływającymi na rozwój cywilizacyjny społeczeństwa”. Podobnie jak w przypadku wcześniej rozpatrywanych aspektów działalności naukowców i instytucji naukowych, można wyobrazić sobie, że instytucja naukowa podejmie działania, które wpłyną na kształt wybranego obszaru polityki oświatowej, zmianę oferty edukacyjnej szkół w danym mieście czy regionie lub planów edukacyjnych uczniów, w oparciu o wyniki badań naukowych przeprowadzonych z wykorzystaniem danych z monitoringu karier. Jest to jednak tylko jedna spośród właściwie nieskończonej ilości opcji, spośród których naukowcy mogą wybierać decydując się na podjęcie działań umożliwiających im wykazanie się wpływem na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Do ewentualnego wykorzystania w tym celu

⁶⁴ <https://www.gov.pl/web/ncbr/raport-roczny-za-2020>, str. 23

akurat wyników monitoringu karier absolwentów nie skłaniają ich przy tym żadne istniejące regulacje prawne.

Podsumowując, naukowcy nie odpowiadają bezpośrednio za realizowanie żadnego z ustawowych celów monitoringu karier absolwentów, a ewentualne przyczynianie się do ich realizacji w sposób pośredni jest silnie uwarunkowane zainteresowaniem współpracą z naukowcami ze strony instytucji kształtujących politykę edukacyjną państwa – czy to na poziomie ogólnokrajowym, czy lokalnym. Można przy tym zauważyć, że wykorzystanie wyników monitoringu karier przez naukowców będzie też silnie zależęć od indywidualnych zainteresowań badawczych poszczególnych z nich. Jeśli chcemy dążyć do zwiększenia zainteresowania monitoringiem ze strony ludzi nauki, to zasadnicze znaczenie będzie miało dostosowanie sposobu raportowania, ale też zakresu informacji uwzględnionych w wynikach monitoringu w taki sposób, aby uczynić je potencjalnie użytecznymi w kontekście jak największej liczby obszarów badań. W tym kontekście szczególnie pożądane wydaje się rozszerzenie zakresu danych przetwarzanych w monitoringu w taki sposób, aby możliwe było wyróżnienie w raportowanych wynikach nowych, istotnych z naukowego i praktycznego punktu widzenia, kategorii absolwentów.

3.6.2 Zakres wyników przydatnych z perspektywy zadań użytkowników

Zakres wyników przydatnych naukowcom jest trudny do określenia, zależy bowiem od ich zainteresowań oraz tematyki projektów badawczych, które prowadzą. Natomiast niewątpliwie dla tej grupy istotna jest możliwość korzystania nie tylko z predefiniowanych zestawień, lecz również z danych umożliwiających prowadzenie samodzielnych obliczeń. Niezbędne będzie pogodzenie zaspokajania tej potrzeby z zachowaniem poufności informacji o sytuacji konkretnych absolwentów.

Rozwiązaniem wartym rozważenia byłoby aplikowanie przez naukowców o zanonimizowane dane z monitoringu karier oraz udostępnianie tych danych w zakresie stosownym do celów danego projektu badawczego, pod warunkiem wykorzystania wyłącznie w ramach danego projektu, z zachowaniem zasad rzetelności naukowej oraz reguł chroniących prywatność absolwentów.